

Extremismus v Česku a sklony mládeže k extremistickým projevům

Mojmír Dančák, DiS.

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Mojmír DANČÁK

Osobní číslo: H10148

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

**Téma práce: Extremismus v České republice a sklony mládeže
k extremistickým projevům**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti problematiky extremismu.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- DANICS, Štefan a Tomáš KAMÍN. Extremismus, rasismus a antisemitismus. Praha:Policejní akademie České republiky v Praze, 2008. ISBN 978-80-7251-286-7.**
DEMJANČUK, Nikolaj a Lucia DROTÁROVÁ.Vzdělání a extremismus.Praha 1:Epocha,2005.ISBN 80-86328-83-X.
GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno:Paido, 2010. ISBN 80-85931-79-6.
CHMELÍK, Jan. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha:Linde Praha, 2001. ISBN 80-7201-265-7.
MAREŠ, Miroslav. Pravicový extremismus a radikalismus v ČR. Blansko:Barrister a Principal, 2003. ISBN 80-86598-45-4.
SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže. Praha:Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Michaela Jurtíková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

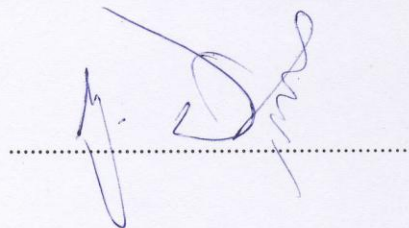
- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

29.4.2013

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku extremismu v České republice. Popisuje ideologii jednotlivých extremistických hnutí a skupin, důvody jejich členů pro vstup do takových organizací, a uvádí možné hrozby vyplývající z existence extremismu v České republice. Součástí bakalářské práce je výzkum orientovaný na mládež. Formou dotazníkového šetření zkoumá míru inklinace dětí k extremistickým projevům k menšinám. V závěru výzkumu jsou popsána získaná data a výsledky, které z výzkumu plynou.

Práce by měla svým obsahem přispět ke zlepšení orientace v problematice extremismu. Na základě výsledků výzkumu by měl být přizpůsoben obsah přednášek na základních a středních školách věnující se extremismu a multikulturní výchově.

Klíčová slova: extremismus, Česká republika, hnutí, mládež, škola, hrozba, menšina, postoj

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the issue of extremism in Czech Republic. It describes the ideology of extremist movements and groups, members reasons of entering such organizations and identifies possible threats arising from the existence of extremism in the Czech Republic. Part of this work is a research focused on youth. The degree of inclination of children to extremist manifestations to the minorities is examined using surveys. In the conclusion of the research there are described and explained data achieved and results that arise from the research.

The work should thanks to its content contribute improving orientation in extremism. Based on the research results should be adjusted the content of lectures dedicated to extremism and multicultural education on basic and high schools.

Keywords: extremism, Czech Republic, movements, youth, school, threat, minority, attitude

Děkuji vedoucí práce Mgr. Michaele Jurtíkové za cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Dále chci poděkovat vedoucím pracovníkům základních a středních škol za jejich ochotu a vstřícné jednání při realizaci dotazníkového šetření a mé rodině a přátelům za psychickou podporu a trpělivost.

„Přátelství je rovnost.“

Pythagoras

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 EXTREMISMUS	13
1.1 VYBRANÉ POJMY UŽÍVANÉ V PROBLEMATICE EXTREMISMU	14
1.2 HISTORIE A VÝVOJ EXTREMISMU V ČESKÉ REPUBLICE.....	15
1.2.1 Extremismus v Česku období let 1918-1989	15
1.2.2 Extremismus v Česku od roku 1989	16
1.3 LEVICOVÝ EXTREMISMUS	17
1.3.1 Levicově orientovaná scéna	18
1.4 PRAVICOVÝ EXTREMISMUS.....	19
1.4.1 Pravicově orientovaná scéna	20
1.5 PRAVOLEVÁ OSA EXTREMISMU A ZVLÁŠTNÍ USKUPENÍ	23
1.5.1 Etnický extremismus	24
1.5.2 Náboženský extremismus.....	25
1.5.3 Terorismus.....	26
1.6 MLÁDEŽNICKÉ SUBKULTURY EXTREMISTICKÉHO CHARAKTERU U NÁS.....	27
1.7 ZÁVĚREM K EXTREMISTICKÉ SCÉNĚ V ČESKU.....	28
2 MLÁDEŽ, SOCIÁLNÍ PEDAGOGOVÉ A ŠKOLA NA POLI EXTREMISMU	30
2.1 MLÁDEŽ	30
2.1.1 Mladí extremisté.....	31
2.2 PRÁCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA NA POLI EXTREMISMU	32
2.2.1 Propojení sociální pedagogiky a extremismu.....	33
2.2.2 Postoje sociálního pedagoga v praxi	34
2.2.3 Závěrem k profesi sociálního pedagoga.....	35
2.3 PREVENCE EXTREMISMU U MLÁDEŽE.....	36
2.3.1 Preventivní práce s extremistou	37
2.4 INTERVENCE U EXTREMISMU	38
2.4.1 Způsoby intervence	39
2.5 EXTREMISTÉ VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ.....	40
2.5.1 Škola jako indikátor problému	41
2.5.2 Škola jako rizikový činitel.....	42
2.5.3 Řešení konfliktů na školách	42
2.6 SKLONY MLÁDEŽE K EXTREMISMU	43
2.6.1 Postoje, motivy a chování extremistů	45
2.6.2 Mládež a etnické a národnostní menšiny	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
3 VÝZKUM SKLONŮ MLÁDEŽE K EXTREMISMU	49

3.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍLE VÝZKUMU.....	49
3.2	STANOVENÍ HYPOTÉZ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	50
3.3	VÝZKUMNÁ METODA.....	52
3.4	VÝZKUMNÝ SOUBOR	52
3.5	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	53
3.6	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE ZÍSKANÝCH DAT	53
3.7	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	65
3.8	VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	69
4	DISKUSE	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	74
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	77
	SEZNAM TABULEK.....	78
	SEZNAM GRAFŮ	79
	SEZNAM PŘÍLOH.....	80

ÚVOD

Extremismus je v současné době chápán jako jedno z nejvýznamnějších rizik pro dodržování demokratických principů společnosti. Pod jeho pojmem si lze představit více jeho forem. Zamyslíme-li se nad různorodostí postojů, myšlenek a názorů lidí, můžeme konstatovat, že s projevy vyhraněných ideologických názorů a radikalismem se již setkal každý z nás. Toleranci, sympatizování a lhostejnost k extremistickým projevům však nelze přehlížet. Takové jednání je sociálně patologické, z mravního pohledu nežádoucí. Extremismus je fenoménem doby, v podmínkách globálního světa je hrozbou pro multikulturalismus, hrozbou pro společnost, jež nemají dostatek obranných mechanismů pro vlivy, které jim škodí.

Teoretická část této bakalářské práce se věnuje historii extremistických skupin, pojmosloví, objasňuje důvody vzniku extremistických projevů ve společnosti a zabývá se členěním extremismu i současnou extremistickou scénou v České republice. V dalších kapitolách se blíže zaměří na subkultury mládeže, které podléhají vlivům extremistických ideologií, dále také na sociálně pedagogickou práci zabývající se výchovou a vzděláváním extremisticky smýšlející mládeže. Práce se také bude zabývat důvody inklinace dětí k extremismu, rizikovostí takového chování a pedagogickými metodami, které vedou ke správné interakci mezi pedagogem a extremistickou mládeží.

V empirickém výzkumu, který je nedílnou součástí této práce, se budeme zabývat mírou inklinace mládeže k extremistickým projevům. Právě mládež je jedna z nejvíce rizikových skupin ve společnosti podléhající vlivům extremistických ideologií. Vyplývá to především z nevyzrálosti osobnosti dětí, nezkušeností, chuti někam patřit, zažít dobrodružství, ale také ze špatného rodinného prostředí, vlivu vrstevnických skupin či patologické osobnosti dítěte. Výzkum je realizován pomocí dotazníku, který byl zaměřen na děti základních a středních škol.

Cílem této práce je popsat situaci na poli extremismu v České republice a za pomoci realizovaného výzkumu zjistit míru inklinace dospívající mládeže k extremistickým projevům vůči menšinám ve společnosti. Je otázkou, zdali si současná mládež uvědomuje rizikovost takových projevů a možné následky, které jsou potenciální hrozbou pro narušení demokracie.

Nejen v době globalizace veškerého dění světa, která vede k sociálnímu a ekonomickému propojení kultur mnoha národů, je téma extremistických projevů aktuální. Tyto krajní až výstřední postoje mají různé motivy, jejichž hlavním a nejviditelnějším ukazatelem je násilí. V České republice jsme se se slovem „extremismus“ začali setkávat v devadesátých letech 20. století. Jednalo se o projevy jak pravicového, tak levicového spektra extremistů. V současnosti je v české společnosti mnoho aktivních extremistických skupin, jejichž hlavním cílem, který mnohdy vědomě před veřejností skrývají, je rozvracení demokratických systémů společnosti a zpochybnění základních lidských práv a svobod. Geneze vzniku a rozmachu extremismu v České republice již v současné době umožňuje učinit závěr, že minula doba, kdy zvyšující se výskyt sociálně patologických jevů byl přisuzován nestabilitě rodící se demokratické společnosti. Vývoj situace v České republice potvrdil v předcházejících letech deklarované důvody rozmachu extremistických projevů a to, že jde o jev neodstranitelný, který je průvodním jevem každé rodící se demokratické společnosti. (Chmelík, 2001, s. 5)

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 EXTREMISMUS

V této kapitole se nejprve zaměříme na vznik pojmu extremismus a jeho význam, poté se budeme věnovat mládeži a vysvětlíme, proč právě mládež bude středobodem výzkumné části této práce.

Termín „extrémní“ lze chápat ve dvou rovinách, které si nejsou ve svých významech příliš podobné. První latinský výraz „extremus“ znamená v překladu „nejzazší“ a označoval nejvíce vzdálené místo od Říma. Druhý výraz „in extremis“ popisoval jednání jedince, který byl v nouzi a uchýlil se k mimořádným postupům či k použití nestandardních prostředků. Z politického pohledu byla tato slova poprvé použita v 50. letech 20. století novináři z Velké Británie. Ti jimi označovali nejvíce vyhraněné politické názory. (Demjančuk, Drotárová, 2005, s. 16).

V České republice se společnost s pojmem „extremismus“ začala více seznamovat na počátku 90. let 20. století, neznámá to však, že extremistické skupiny nepůsobily na našem území již dříve, jak nám ukážou následující kapitoly této práce. V současné době nemá tento fenomén ve společnosti jasnou definici a lze jej chápat z mnoha úhlů pohledu. Obecně lze uvést, že se zastánci jednotlivých extremistických skupin a hnutí snaží napadat politické zřízení státu, přičemž uvádějí, že svým jednáním vybudují pro společnost lepší demokracii. (Mareš, 2003, s. 5) Extremismus zastřešuje všechny ideologie, které svým pojetím bojují proti stávajícím režimům. Takto obecně o jednotlivých extremistech hovoří kupříkladu novináři, kteří mnohdy nerozlišují mezi levicově či pravicově smýšlející odnoží extremismu. V policejní praxi se ve většině případů také užívá pouze pojem extremismus, neboť podstatou trestního řízení je zejména řešení následků jednání těchto skupin osob. Většina extremistů se tomuto pojmenování brání, mnozí si vytvářejí falešnou identitu. Ta potom ztěžuje identifikaci postojů, které zastávají. (Charvát, 2007, s. 11)

Dle Chmelíka (2001, s. 8) lze extremismus definovat jako „souhrn určitých sociálně patologických jevů, vytvářených více či méně organizovanými skupinami osob a příznivci těchto skupin, s dominujícím odmítáním základních hodnot, norem a způsobů chování platných v aktuální společnosti.“

Je zřejmé, že přesnou definici pojmu extremismus nelze uvést. Extremismus je proto potřeba chápat z více pohledů. Mnohé nevládní organizace i akademická obec uvádějí, že pojem extremismus je neudržitelný. Extremismus je chápán odlišně jak ve vědách společenských, tak v právních vědách.

čenských, např. v právu, psychologii či sociologii, tak také v praktickém společenském životě. Můžeme uvést, že mnoho definic je zaměřeno profesně na dané problematiku, čímž také vzniká nesoulad při jeho vymezení. V této práci budeme extremismus chápat tak, jak jej vidí většina občanské společnosti. Budeme o extremismu hovořit jako o projevu nesnášenlivosti, který je spojen s projevem agresivního jednání vůči jednotlivci či menšinovým sociokulturním skupinám společnosti, a také jako o hrozbě pro demokratický vývoj společnosti v České republice.

Ještě dříve, než popíšeme blíže mladou generaci extremistů, která v současné době působí na území České republiky, podíváme se na některé pojmy spojené s extremismem, na jeho historii, členění jednotlivých hnutí a jejich postoje prolínající se jednotlivými ideologiemi extremismu.

1.1 Vybrané pojmy užívané v problematice extremismu

V souvislosti s užíváním pojmu extremismus se můžeme při studiu této problematiky setkat s řadou jiných termínů, které ve své podstatě mají přímou souvislost s extremistickou scénou nejen v České republice. Pojem extremismus je u nás často zaměňován nebo používán v podobném významu jako pojem radikalismus. Stejně tak je tomu v angloamerickém prostředí. Naopak v německých dokumentech je pojem radikalismus termínem pro politické proudy důsledně žádající změnu režimu, nesměřují však proti jednotlivým článkům demokratické ústavy. (Mareš, Svoboda, Stehlík, 2011, s. 8) Níže budou uvedeny další pojmy přímo související s extremismem:

ANARCHISMUS- politické hnutí založené na svobodě a volnosti jedince odmítající disciplínu, pořádek, autoritu, stát apod. (Chmelík, 2001, s. 7)

FAŠISMUS, NACISMUS- militantní hnutí, které v praxi nahrazuje demokracii totalitní diktaturou, je zaměřeno proti všem svobodám a demokratickým ústavním institucím. Novodobými představiteli jsou neofašisté a neonacisté. (Chmelík, 2001, s. 9)

HNUTÍ (extremistická hnutí)- neoficiální sdružení občanů se stejnými či podobnými radikálními názory na společenské vztahy, člověka, postavení národa, které usiluje o prosazení svých cílů a názorů na společenské dění, a to i za pomoci kriminální činnosti. (Chmelík, 2001, s. 9)

RASA- skupina lidí lišící se různými typickými znaky, co se týká jejich vzhledu, temperamentu či kultury. (Chmelík, 2001, s. 10)

Giddens (2001, s. 230) k rasám uvádí „Neexistují žádné přesně vymezené rasy, ale jen široké spektrum fyzických variací“.

V dalších částech této práce se setkáme i s jinými pojmy, jež souvisí s extremistickou problematikou, tyto pak budou vysvětleny v rámci jednotlivých podkapitol.

1.2 Historie a vývoj extremismu v České republice

S projevy různých extremistických skupin se česká, dříve československá společnost, setkávala po celou dobu své historie. Můžeme uvést, že různé formy extremismu jsou nedílnou součástí našich dějin, a stejně jako ostatní ideologické směry, tak i extremismus procházel různými stádii svého vývoje.

1.2.1 Extremismus v Česku období let 1918-1989

V roce 1918 byla Československá republika státem, který vycházel z demokratických principů vládnutí. V této době zde žilo mnoho národů, jako byli Poláci, Maďaři či Němci, kteří si nárokovali různá území našeho státu. Snaha vlády o legislativní opatření vůči těmto aktivitám vedla ke konfliktům na politické scéně a k otevřeným projevům stoupenců levicového i pravicového extremismu. Komunistická strana Československa pod vedením Klementa Gottwalda, jako hlavní představitel ultralevice, využívala po svém vzniku především sociálních problémů v zemi a vzniklou hospodářskou krizi ke svým výpadům proti demokracii ve společnosti. Rovněž pravice v této době měla své zastánce. Hranici pravicového extremismu však nelze jednoznačně určit. Za pravicově extremistické můžeme považovat fašisty kolem Národní obce fašistické, nebo také militantně naladěnou inteligenci v seskupeních Vlajka a Hnutí za Nové Československo. (Mareš, 2003, s. 114-116)

V období 2. světové války můžeme za vývoj extremismu u nás považovat kolaboraci. Ta byla prováděna různými způsoby, např. propagandistickou činností, udáním českých odbojářů Gestapu, infiltrací do zahraničního odboje či chtěným vstupem do nacistických okupačních složek. Nelze však jednoznačně uvést, že tento druh činnosti se zcela ztotožňoval s pravicovým extremismem jako celkem. Mnozí kolaboranti tak nečinili

z politického přesvědčení, ale pro svůj osobní prospěch, pod nátlakem nebo ze strachu před udavači. (Mareš, 2003, s. 143-146)

V poválečné historii, od února 1948, vládli v Československu představitelé komunistické strany. Jejich režim byl totalitní a povoloval existenci pouze některých, tzv. prorežimních stran. Tento režim potlačoval činnost nejen stran demokratických, ale i těch, které se ve svém programu prezentovaly radikálními názory. Ideologie komunistického režimu v mnoha případech nahrávala bujení extremistických projevů v zemi. Jako příklad lze uvést přístup k Romům v československé společnosti, kterým komunisté zakázali kočovný život. Touto násilnou asimilační politikou docházelo ke konfliktům mezi „bílým“ obyvatelstvem a Romy, kteří se usídlovali v různých lokalitách republiky. Obdobně lze vnímat i vstřícnost tehdejších politických představitelů k rozvojovým zemím. V Československu pracovali či studovali lidé z jiných států, mnohdy jiné barvy pleti. Tímto byly u mnoha lidí vytvářeny postoje a názory, které se zcela jistě přenesly i do období po listopadu 1989. (Mareš, 2003, s. 160-168)

1.2.2 Extremismus v Česku od roku 1989

Rok 1989 byl významným mezníkem nejen pro vývoj demokracie v České republice, ale také pro rozvinutí více ideologických směrů, které byly inspirovány děním v zahraničí. Rozvoj extremistických skupin a hnutí nezůstával pozadu. Situaci po sametové revoluci využívali především pravicoví extremisté, kteří se snažili z politické minulosti Československa, z předešlého vládnutí levicových komunistů, vytěžit co nejvíce. V současné době se extremisté nejvíce projevují na různých webových stránkách internetu. Musíme si uvědomit, že v této počítačové síti je velmi složité identifikovat jednotlivce z řad extremistů. Internet poskytuje jeho uživateli nejen nutnou anonymitu pro jeho činnost, ale také široké možnosti k prezentaci jejich ideologie. Typickou činností pravicových extremistů je kritika politického systému v ČR či napadání romské menšiny. Ti levicoví naopak bojují proti myšlenkám ultrapravice, proti rasismu, věnují se také socioekonomickým tématům. O činnostech, názorech a postojích jednotlivých pravicových i levicových skupin budeme hovořit v dalších kapitolách.

Již na počátku vzniku Československé republiky jsme mohli extremistickou scénu u nás na základě cílů, myšlenek a postojů jejich členů rozdělit do dvou základních skupin. Levicoví a pravicoví extremisté se od sebe liší nejen svými vyhraněnými názory v politické či

náboženské ideologii, ale i v oblékání, hudbě či užívaných symbolech. Stejně jako je pojem extremismus ve svém významu nepřesný a neurčitý, tak i pojmy levicový a pravicový extremismus nemají přesné vymezení. V oblasti extremismu se můžeme setkat také s pojmem pravolevá osa, který nám napovídá, že ideologické myšlenky obou protipólů extremistů se mohou v určitých fázích prolínat. Samotné termíny pravice a levice vznikly v době Velké francouzské revoluce při setkání Generálních stavů. Po pravici krále sedávala aristokracie usilující o obnovu a znovuzřízení monarchie, levici zastupovala střední třída, jejíž myšlenky hlásaly prosazení republiky na úkor monarchistického zřízení. (Charvát, 2007, s. 13-14) Podívejme se tedy na principy fungování jednotlivých extremistických hnutí na našem území. Níže v kapitolách budou zmíněna i mládežnická extremistická hnutí obou směrů extremistické ideologie, která jsou hlavními představiteli radikální jednající subkultury mládeže.

1.3 Levicový extremismus

Základním principem, který vychází z myšlenek levicových extremistů, je princip rovnosti. Ať už jde o anarchisty, komunisty nebo další odnože levicových ideologií, v konečném důsledku u každé z nich dojdeme k závěru, že vytvořená všelidská rovnost povede k zániku lidské svobody. Jejich myšlenky mají duchovní základy demokratického státu, přesto však odmítají současnou politickou kulturu v zemi, normy a zákony. Ne vždy je jejich činnost zaměřena politicky, při svých aktivitách se ohrazují především proti konzumní společnosti. Ve svých ideologiích se zasazují o totální osvobození člověka od všech kulturních, společenských či politických vlivů. Zásadní se jeví odmítání dosavadních politických a kulturních tradic, hovoří často o zrození nového člověka, který se oprostí od dosavadního života a dokáže si přivodit stav spokojenosti a celkové harmonie. (Danics, Kamín, 2008, s. 39)

„Levicový extremismus, pokud se nám vůbec v našich zemích podaří nalézt nějakého představitele tohoto vymírajícího druhu, předpokládá, že emancipaci lidí lze prosadit násilným zničením státu, a tak i záruk občanské svobody.“ (Demjančuk, Drotárová, 2005, s. 39)

Laickou veřejností jsou mnohdy levicoví extremisté chápáni jako lidé, kteří se svou činností ohrazují proti různým negativním jevům ve společnosti, často hovoří o bezdomovectví, nezaměstnanosti apod. Jsou to však záměrné činnosti, kterými si oni sami legitimi-

zují porušování jiných pravidel demokratické společnosti. Nebezpečnost a škodlivost těchto hnutí pro společnost spočívá právě v tom, že poukazováním na konkrétní negativní jevy ve společnosti získávají další členy v té části společnosti, pro kterou jsou popisované jevy nežádoucí. K levicovým extremistům české současnosti je potřeba také říci, že je zde zejména anarchoautonomní scéna, která je zdánlivě apolitická, bez konkrétní ideologie. Stejně tak jako více politicky orientovaná hnutí a skupiny jsou ve svých projevech vůči současné společnosti radikální a nepřizpůsobiví.

1.3.1 Levicově orientovaná scéna

Ideologicky lze rozdělit krajní levici na dva hlavní proudy, komunistický a anarchistický. Komunistická frakce levicových extremistů jde ve svých myšlenkách cestou revoluce. Role revolucionářů nabývá na významnosti v období přechodu mezi kapitalismem a komunismem, v období, kdy fungující ekonomické a společenské vztahy budou zlikvidovány. Naproti tomu anarchismus je symbolem emancipace zdola, věří ve vznik svobodných společností, které revolučně či evolučně dosáhnou změn ve stávající společnosti. Níže si uvedeme představitele levicových extremistů v Česku, kteří jsou na našem území více či méně aktivní.

Komunistická mládež Československa (KMČ)

Tato strana je neregistrovanou organizací vzniklou v roce 1999. Označuje se za bojovou odnož mladých lidí, kteří jsou odpůrci globalizace a také kapitalistického zřízení republiky. Jeden z hlavních představitelů této organizace, místopředseda David Pěcha, vyzýval v časopise *Pochodeň* ke znárodnění, a to i za užití násilí. Komunistická mládež odmítá jakoukoliv spolupráci s parlamentními stranami, a to včetně Komunistické strany Čech a Moravy. (Danics, Kamín, 2008, s. 40)

Sharpskins a Redskins

Levicová scéna extremistů obsahuje dvě frakce skinheads. Jedná se o Sharpskins a Redskins. Sharpskins na politické scéně ani ve společnosti nepůsobí žádné potíže. Jsou známí vydáváním hudebního časopisu *Bulldog*. Nepatří ke stoupencům fašismu nebo rasismu. Byly zaznamenány i případy, kdy se oni sami stali terčem útoků jiných skinheads. Naopak Redskins jsou v české společnosti vnímáni jako nejvíce radikální a nejmilitantnější odnoží levicového hnutí skinheads. Jsou známí především velmi tvrdými násilnými útoky proti

členům neonacistických organizací a ultrapravicovým skinheads. Členové tohoto hnutí bývají na svých akcích oděni do červených bomberů a bot zvaných Martensky, užívají výšivky s nápisem „redskins“ na bundách a baseballových čepicích. (Chmelík, 2001, s. 24)

Hnutí Punks

Toto hnutí není v současné době v České republice příliš aktivní. Členové se účastní koncertů rockových a heavy metalových skupin. Na těchto zpravidla užívají návykové látky. Svůj postoj k současnému dění ve světě vyjadřují heslem NO FUTURE (žádná budoucnost). Ve svém myšlení jsou více skeptičtí, ironičtí, snaží se svými myšlenkami provokovat společnost. Provokace zasahuje i do jejich stylu oblékání, na svých oděvech nosí cvočky, řetízky a různé jiné kovové předměty. Základním rozpoznávacím znakem je specifická barevná úprava účesu. Co se týká počtů přívrženců tohoto hnutí v Česku, tak se k myšlenkám Punks hlásí pouze několik málo jednotlivců. (Chmelík, 2001, s. 25)

Antifašistická akce (AFA)

Antifašistická akce, veřejnosti více známá pod zkratkou A.N.T.I.F.A., je militantní, antifašistickou organizací. Samotná česká AFA vznikla v roce 1966. Svůj odboj vede tato organizace na více frontách. Jejich činnost se soustřeďuje nejen na pravicové extremisty, ale také na státní represivní složky, které omezují občanská práva. Provádějí monitoring ultrapravicových akcí, informování veřejnosti o neonacistických aktivitách, mnohdy usilují o konfrontaci s pravicovými radikály včetně konání přímých akcí vůči takovým organizacím. Uvádějí, že svým jednáním brání nejen Romy či anarchisty, ale také intelektuály nebo demokraty, kteří projevují nesouhlas s postoji a názory neofašistů. Snaží se o změny ve společnosti, odmítá státně kapitalistický systém a usiluje o vybudování nové společnosti na základě hodnot svobody, samosprávy a solidarity. Své myšlenky prezentuje v časopise Akce, vydává knihy a letáky, své postoje také vyjadřuje na vlastních webových stránkách. (Danics, Kamín, 2008, s. 41)

1.4 Pravicový extremismus

Na rozdíl od levicového extremismu můžeme v ideologii pravicových extremistů považovat za hlavní princip jejich konání popírání principu rovnosti lidí. Zdůrazňují nadřazenost svého etnika, rasy či národa nad jiné. Koncepce jejich myšlenek vychází z nacionalistického nebo rasistického základu. Jejich snahou je vybudovat monokulturní společnost,

z tohoto rovněž vychází jejich představy o lidských právech. (Danics, Kamín, 2008, s. 32-33) Pravicoví extremisté veřejně hlásají svůj odpor nejen k různým mezinárodním organizacím, jako je Evropská unie či OSN, ale i menšinovým skupinám obyvatelstva, jako jsou Romové, homosexuálové či přistěhovalci. Při svých veřejných akcích se mnohdy uchýlí k násilí, ať už proti zmiňovaným menšinám, či proti zakročujícím policistům. Mírnější postupy při svých aktivitách užívají pouze z taktických důvodů. Možnosti pravice vstoupit do výkonné moci státu a tím se podílet na vytváření budoucnosti českého národa, jsou velmi omezenou. Na českém území působí v současné době mnoho pravicově extremistických skupin a hnutí, které usilují o likvidaci demokracie. (Mareš, 2003, s. 13)

Pravicový extremismus se na rozdíl od toho levicového „snaží potlačit emancipaci ve prospěch pospolitosti, která se řídí tradičními hodnotami a jež je ztělesněna v autoritě vůdce či nějaké kolektivní entity“. (Demjančuk, Drotárová, 2005, s. 39)

Různé směry pravicového extremismu mají základ v ideologii nacionalismu. Zde také přejala myšlenky o tom, že by každý národ měl mít svou kulturu, jazyk a historické území. Cíle nacionalistů byly různé, ten nejhlavnější, dosažení splnutí územní hranice s hranicemi kulturními, etnickými a jazykovými, však spojuje všechny pravicové extremisty. Obsah svých témat si vybírají na základě aktuálního společenského dění. Typickým základem jejich myšlenek je obrana vnitřní bezpečnosti státu. V jejich heslech můžeme vnímat radikální přístup v boji proti kriminalitě a drogovému prostředí. Zde se zcela zjevně promítají rasistické a xenofobní předsudky pravicových extremistů. Mnohdy též vystupují proti homosexuálům a v poslední době se svými myšlenkami také staví do role ochránců zvířat. Podrobují kritice košer porážky, což lze z jejich strany jednoznačně chápat jako podněcování k antisemitismu.

1.4.1 Pravicově orientovaná scéna

Vyspělé demokratické státy považují myšlenky pravicově orientovaných radikálů za zhoubné a nežádoucí. Přesto se však po roce 1989 v naší zemi vyrojilo mnoho pravicově extremistických stran či hnutí, která se sporadicky snaží ovlivňovat myšlenky a kulturu celé české společnosti. Níže budou uvedeny a krátce charakterizovány ty, které svým pojetím znamenají největší hrozbu pro principy demokratické společnosti v Česku.

Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS)

Tato strana byla od roku 2008 záložním subjektem Dělnické strany (DS), která byla rozpuštěna Nejvyšším ústavním soudem dne 17. 2. 2010. Po potvrzení verdiktu Nejvyššího ústavního soudu soudem Ústavním pokračovali její představitelé ve své činnosti pod hlavičkou DSSS. Nynějším předsedou této strany je Tomáš Vandas. Po rozpuštění DS se představitelé vzniklé strany snažili chovat velmi umírněně. Zejména dbali na to, aby jejich strana nebyla žádným způsobem spojována s činností neonacistických skupin. Soustředili se zejména na činnost politickou, kde se snažili uspět v parlamentních i komunálních volbách. Jejich výslednost však nebyla vysoká, v parlamentních volbách pouhých 1,14 %, což činilo 59880 voličů. S ohledem na současnou politickou a sociální situaci v zemi se strana soustředí i na boj s korupcí, zajímá se také o ekonomickou situaci státu. S tímto souvisí i snaha strany distancovat se od pravicové extremistické scény, tím také dochází k vnitrostranickým bojům a následným odchodům některých radikálních představitelů strany. Za účelem konsolidace strany využívají její představitelé antipatie majoritní společnosti vůči romské komunitě v Česku. Romy úmyslně při svých projevech na společenských akcích kriminalizují, přičemž využívají mediálních kauz spojených s Romy. U představitelů této strany můžeme sledovat také projevy vigilantismu, kdy se snaží stavět v kriminálně problematických lokalitách své vlastní hlídky a tím suplovat činnost policejních složek. Musíme také uvést, že této straně se aktivně na její činnosti spolupodílejí představitelé jiných pravicově extremistických skupin. Jedná se především o představitele organizací Národního odporu či Dělnické mládeže. (Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010, s. 5-8)

Strana Dělnické mládeže (DM) byla v roce 2009 zaregistrována u Ministerstva vnitra ČR jako občanské sdružení a také mládežnická organizace Dělnické strany. V témže roce čelila možnosti rozpuštění, které jí hrozilo ze strany Ministerstva vnitra na základě některých bodů z jejich programu. Poté, co se distancovali od možné podpory nacionálního socialismu Hitlerova Německa, předešla strana svému rozpuštění. Následně stejně jako DSSS se DM snažila na veřejnosti vystupovat nekonfliktně. Členové strany vypomáhají při pořádání akcí DSSS, lze uvést, že Dělnická mládež především zajišťuje podporu DSSS při svých akcích konaných mnohdy před školami po celé České republice. I přes přizpůsobivou rétoriku členů strany lze při jejich projevech vysledovat odmítání menšinových společ-

ností a provázanost s neonacistickou scénou v Česku. (Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2010, s. 12)

Národní odpor (NO)

Na počátku nového tisíciletí byla tato organizace vůdčí silou militantní ultrapravice v Česku. V této době se jejich činnost soustředila na páchání násilí, které směřovali vůči svým protivníkům, zejména jednotlivým minoritám ve společnosti. Organizace vznikla v roce 1998 rozštěpením pražské extremistické skupiny Blood & Honour Division Bohemia. V dnešní době se NO zaměřuje na politickou činnost a ilegální násilí v ulicích. Tato strana se ve svých programech označuje stranou svobodných nacionalistů. Dle programu není jejich heslem nenávisť, ale láska k českému národu a naší rase. Skutečností však je, že naprostá většina členů NO otevřeně uznává neonacistické přístupy. Běžně překračují zákon, zejména vyvoláváním výtržností na ulicích a nepokrytým násilím. Přesto, že určitá část organizace odmítá neonacistickou ideu, jejich myšlenkové směry jsou velmi sporné. V organizaci se také angažuje velká část ultrapravicové mládeže, která našla zalíbení v pouličních rvačkách, pořádaných koncertech a alkoholu. (Mareš, 2003, s. 489-493) Současná decentralizace organizace je zapříčiněna především pasivitou vedení NO a také policejními zákroky v obydlí členů NO a na jimi pořádaných koncertech. Členové NO rezignovali na pořádání pietních a vzpomínkových akcí a svou pozornost soustředí na rivaly z extremistické scény, zejména Autonomní nacionalisty. (Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území ČR za rok 2011, s. 15)

Autonomní nacionalisté

Počátky Autonomního nacionalismu v rámci české neonacistické scény můžeme datovat rokem 2004. V tomto období se začal rozšiřovat a v roce 2007 v České republice zaznamenal ve svém vývoji prudký růst. Nezpochybnitelný vliv na takovýto rozvoj měli Autonomní nacionalisté Německa, mladí neonacisté z tzv. Kameradschaften. Velmi charakteristickým znakem tohoto seskupení je, že neuznává jednotné vedení, strukturu, ani žádnou popsateľnou hierarchii. Účelem takové decentralizace je motivace jednotlivců k aktivní činnosti v organizaci. Jedinec si v organizaci vládne sám, jeho konání je nezávislé. Pohnutkou pro vznik a aktivitu autonomních nacionalistů v Česku bylo stárnutí populace neonacistů, kteří začali působit v Česku v 90. letech. To mělo za následek umírněnější projev názorů a přizpůsobení se systémům společnosti, proti kterým sami bojovali. Neonacisté dospěli

v rétorice svého projevu, jsou disciplinovanější, učí se zákony a snaží se legálními kroky proniknout na veřejnost. Hlavní aktivitu v současné době mají buňky v Kladně, na Plzeňsku či v Krušnohoří. Sami Autonomní nacionalisté o sobě hovoří jako o bojovnících za český národ, odmítají však, že by nerespektovali cizí národy. Ve svých projevech slušnou rétorikou útočí na Romy, ohrazují se proti pozitivní diskriminaci, odmítají multikulturalismus. Uvádějí, že současná imigrační politika má za následek utlačování českého národa. Zároveň bojují za práva zvířat a také proti konzumnímu životnímu stylu. Autonomní nacionalisté na veřejnosti užívají zásadně černého oblečení, jedná se o tzv. Black block strategii. Aktivisté zúčastňující se pochodů jsou většinou oděni do černé bundy, černých kalhot, černých sportovních bot, nosí sluneční brýle a černou baseballovou čepici. Mohou mít i černý šátek přes obličej, který však není povinný. Povinností každého účastníka je přinést na demonstraci černou pásku, kterou všichni členové užívají k zakrytí značek oblečení. Průvodním znakem aktivistů je chovat se na veřejnosti nenásilně, což je velmi specifickým projevem pravicových extremistů v Česku. Pro náборы do svých řad využívají hudební žánry hip hop či techno, kterými chtějí nalákat především mladé lidi z řad jiných neonacistických subkultur. Autonomní nacionalisté jsou velmi přizpůsobiví, sledují současné trendy, dokážou se adaptovat na podmínky vytvořené českými zákony. Z hlediska potencionální hrozby ze stran této organizace je nejvíce alarmující zájem dospívající mládeže o členství u těchto nacionalistů. V průběhu let se toto seskupení stává hlavní silou pravicových extremistů. (Kalamár a kol., 2011, s. 66-73)

1.5 Pravolevá osa extremismu a zvláštní uskupení

S ohledem na výše uvedené podkapitoly bychom mohli uvést, že extremistické skupiny stojí na nejbzdálenějších koncích osy pravolevého spektra jednotlivých politických stran. Je-li tomu však ve skutečnosti, je otázkou.

Dle Charváta (2007, s. 16-17) je snazší rozložení extremistických ideologií graficky znázornit pomocí trojúhelníku. Příkladem uvádí, že Komunistická strana, jako představitel levice, je svými myšlenkami na pomyslné politické ose nejvíce extrémní stranou, proto ji skutečně můžeme postavit na kraj stran socialistického typu. U pravicových stran je tomu poněkud jinak. Na pravé straně osy působí strany liberální, jejichž nejvýznamnější hodnotou je svoboda, a dále konzervativní, které více kladou důraz na řád, autoritu, tradici a národ. Můžeme tedy nalézt určité spojení mezi konzervatismem a fašismem, nikoliv však

mezi liberalismem a fašismem. Naskytá se tedy otázka, kam zařadit anarchismus, zdali napravo od komunismu, či nalevo. Za pomoci trojúhelníkového znázornění, kde by jeho vrcholy tvořily liberalismus, konzervatismus a socialismus, by došlo k zachování vzdálenosti mezi extrémními a umírněnými stranami, zároveň by byla zřetelná jejich provázanost. Extrémním vrcholem konzervatismu by byl fašismus či nacismus, nad socialismem by ležel komunismus a nad liberalismem zbývá anarchismus. Proto by trojúhelníkové znázornění bylo vhodnějším pro znázornění sil na politické scéně.

Vlivem celosvětové globalizace dochází také v Česku k proměnám v politické a sociální sféře. To má za následek vznik nových sociálních skupin, které se různými způsoby radikalizují. Jde o různé náboženské sekty, ekologická hnutí, teroristické skupiny a jiné. Tyto organizace nelze členit dle pravolevé politické orientace, neboť ideologie jejich činností do tohoto spektra nezapadají.

1.5.1 Etnický extremismus

Tento druh extremismu není přítomen jen v České republice, ale také v každé jiné demokratické společnosti. Tito extremisté prosazují kulturní výlučnost svého etnika, přičemž v naprosté většině takto činí nedemokraticky, za použití verbálního či fyzického násilí. Tito aktivisté se svým způsobem cítí „vyvolení“, aby chránili vlastní kulturu. Jedná se především o dospívající mládež, jejíž myšlenky z hlediska nacionalismu jsou velmi radikální. Důraz kladený na vlastní etnikum vede tyto extremisty k nerespektování demokratických principů a k porušování základních práv občanů. Svým způsobem si je tento druh extremismu blízký s extremismem pravicového charakteru, kdy se mnozí etničtí extremisté spolupodílejí na konání neonacistických akcí v Česku. Známé jsou organizace Bohemia Skinheads, White Bohemia nebo Nová česká jednota. Tyto organizace jsou v současné době buď zaniklé, nebo ve své činnosti málo aktivní. (Danics, Kamín, 2008, s. 49)

Giddens (1999, s. 231) uvádí: „Rasismus lze definovat jako předsudek založený na sociálně významných fyzických rozdílech. Rasista je člověk, který je přesvědčen, že někteří jedinci jsou v důsledku takto definovaných rasových rozdílů nadřazení nebo méněcenní.“

Dle Chmelíka (2001, s. 61), který se vyjadřuje k sociologickým aspektům extremismu, je právě etnický extremismus prostředkem seberealizace mladistvých radikálů. Jejich věkový průměr se snižuje až pod hranici trestní odpovědnosti, tedy pod patnáct let jejich věku. Při páchání takové trestné činnosti dominuje u mládeže faktor party či davu, který

umocňuje jejich agresivitu a kuráž. U pachatelů jsou následně zjištěny poruchy v oblasti emocí, jako citová otupělost, labilita, impulsivnost nebo jednání v afektu.

Při vlastní policejní praxi jsem se opakovaně setkal s mladými extremisty, kteří se svými činy na veřejnosti projevovali agresivně k menšinám ve společnosti. Jednalo se o násilné útoky skupin mladých lidí, které byly rasově motivovány nebo o různá shromáždění, kde transparenty a provolávanými hesly dávali extremisté najevo své postoje k menšinám ve společnosti.

Ideologie etnických extremistů je z trestně právního pohledu nejzávažnějším problémem všech demokratických společností světa.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti bude praktická část práce zaměřena na postoje mládeže k menšinám a extremismu, který svou ideologií potlačuje práva menšin v České republice.

1.5.2 Náboženský extremismus

Této formě extremismu je v České republice věnována mnohem větší pozornost, nežli tomu bylo na počátku 90. let 20. století. Je tomu zejména proto, že se mnoho náboženských sekt soustředí na ovlivňování mladých lidí, kteří jsou ochotni naslouchat praktikám náboženských hnutí. Většina sekt má extrémní názory na život, vztahy mezi lidmi, na chápání dobra a zla. Obecně můžeme o sektách uvést, že to jsou organizace porušující práva občanů na svobodné rozhodování a volné nakládání s jejich majetkem. (Chmelík, 2001, s. 40-41)

Sekty mají mnoho typických znaků, dle kterých je možné je rozeznat od běžných demokratických náboženství. Hlavními znaky mohou být absolutní moc vůdce, regulace informací pro členy sekt, přísná organizovanost systému s vertikálním řízením, manipulace člověka k poslušnosti, která je na počátku dobrovolná, nemožnost opuštění, budování představy nebezpečného nepřítele mimo sektu, budování výlučnosti sekty a jiné. Základní činností vůdců sekty je psychická manipulace, kterou útočí na jednání a vnímání člověka. Lidé jsou následně využíváni jako levná pracovní síla, jsou zneužívány jejich dovednosti pro požitky sektářských vůdců. Nebezpečnost jednání sekt spočívá především v tom, že vůdčí jedinci, kteří se takto seberealizují, využívají sekty k získání absolutní moci, uspokojení svého ega, sobeckosti, nebo k uspokojení svých sexuálních potřeb. Na českém území jsou nejznámější

Hnutí Haré Kršna, Svědkové Jehovovi či Satanisté. Pro všechna tato hnutí je typická velká psychická manipulace lidí, která může vést až k usmrcení jedince. (Chmelík, 2001, s. 42-51)

1.5.3 Terorismus

Samotný termín terorismus je velmi těžko definovatelný. Obecně je chápán jako „násilná metoda činnosti extremistických hnutí, pro kterou je typické organizované a plánované destruování a vraždění nebo hrozba těmito postupy k zastrahování a vydírání státních orgánů, či jiných cílů daného extremistického hnutí“. (Chmelík, 2001, s. 26)

Obecně je veřejnosti známo, že v listopadové historii České republiky bylo provedeno několik teroristických útoků, které však neměly tak velký rozměr, aby mohly poškodit strategické zájmy naší země, jako jsou především podpora a šíření demokracie a princip právního státu. Neznamená to však, že hrozba terorismu neovlivnila Českou republiku v rámci své bezpečnostní politiky. Z tohoto hlediska si musíme uvědomit, že celosvětová globalizace, a s tím související otevřenost českého státu ostatním zemím světa, přinesla do naší země reálnou hrozbu teroristických útoků.

Novodobí teroristé jsou schopni zabít bez výběru konkrétních cílů, což v maximální míře ohrožuje životy bezbranných jednotlivců. Kriminální terorismus byl v Česku na vzestupu v devadesátých letech, v době vzestupu obecné kriminality a hledání mechanismů, které by takovým sociálně patologickým jevům zabránily. Česká republika může v budoucnosti očekávat pokusy o teroristické útoky na našem území, neboť vyvarovat se akcí jednotlivců je pro bezpečnostní složky státu, i přes velmi dobrou úroveň monitorování této činnosti, obtížné. Teroristé zde nemusí přímo útočit, mohou zde však realizovat výcvik, kriminálními činy opatřovat finanční prostředky, zbraně a jiné prostředky důležité pro realizaci teroristického útoku. Jako nejnáze realizovatelné se z tohoto pohledu jeví otrávení potravin či vodních zdrojů nebo zasílání biologických či chemických látek v dopisech konkrétním institucím. Jako reálná se rovněž jeví hrozba teroristického útoku pomocí internetové sítě. Ze strategického hlediska by v Česku využití teroristických útoků bylo neefektivní, neboť jako všude jinde ve vyspělých zemích vzbuzuje odpor veřejnosti a nepřináší žádný zisk, a to ani v podobě nových příznivců či sympatizantů. (Mareš, 2005, s. 433-438)

1.6 Mládežnické subkultury extremistického charakteru u nás

V této kapitole krátce popíšeme dvě nejznámější, nejvíce početné, ve společnosti viditelné subkultury extremistické mládeže u nás. Těmi jsou skinheads a fotbaloví chuligáni. Mohli bychom takto pojmenovat a popsat mnohem více mládežnických subkultur na poli extremismu, avšak pro potřeby utvoření si obrazu o jejich nebezpečnosti pro společnost a o významnosti pedagogické práce s takto patologicky narušenou mládeží budou uvedené subkultury zcela postačující.

Mladí skinheads

Skupinky skinheads, ať už ve velkých městech či na menších vesnicích, tvoří vždy malá skupina osob, které společně tráví volný čas různě po hospodách, na koncertech nebo zábavách. Tito mladí skinini sami sebe nazývají tzv. crew (posádka). Již při samotném vzniku takové subkultury v Česku v devadesátých letech bylo specifikem stylu silné zastoupení studentů a intelektuálů. Impulsem pro „boom“ skinheadských myšlenek bylo vydání první desky kapely Orlik. Ta se stala mimořádně populární u dospívající skinheadské mládeže, a to i přes to, že lídr kapely Daniel Landa nikdy nebyl představitelem žádného extremistického hnutí. V těchto letech se rovněž na základě větší míry informovanosti přerušila symbióza mezi punkery a rasistickými skinheady. V současnosti je uváděno, že se v České republice sdružuje přibližně 5000 skinheads, kteří se profilují ve dvou směrech, a to ultrapravicovém a apolitickém. Kult skinheadství je pro část mládeže spojen s Anglií a rokem 1969, obdobím tzv. Teddy boys, kteří se odlišovali od zbytku společnosti úzkými kalhotami, tkaničkovou kravatou, naleštěnými polobotkami a účesem na patku. Nejen pro média, ale i pro většinu společnosti je subkultura skinheads spojována s rasovými útoky a ideologií fašismu či nacismu. (Smolík, 2010 s. 144,149)

Nebezpečnost vstupu do této subkultury vystihuje rozhovor Josefa Smolíka s Martinem, kytaristou skinheadské hudební skupiny Operace Artaban. Ten na otázku, kdy se poprvé setkal se skinheads, odpověděl: „Bylo to asi v roce 1997, mohl jsem mít 13 nebo 14 let, a o skinheadech jsem se dozvěděl, jako asi většina, od kamarádů. Byly to první informace o módě, hudebních skupinách a názorech. Zpětně mi to připadá tak, že hlavní bylo mlátit cikány, opíjet se a nosit správné oblečení. Byl to pocit hrdosti a soudržnosti, který mě od začátku fascinoval. Možná proto, že jsem do té doby neměl partu a neuměl se bít.“ (Smolík, 2010, s. 147)

Fotbaloví chuligáni

Chuligánství na fotbalových stadionech se v Česku objevovalo od poloviny 20. století. V této době se proti takovému chování užívalo výhradně násilné eliminace, což souviselo s charakterem totalitního režimu. Také to byla doba, kdy se o mládeži hovořilo jako o nositelce světlých zítřků. Absurdní bychom mohli nazvat skutečnost, že za původce chuligánství byli označováni nejen sami aktéři, ale i třeba učitelé, trenéři nebo mládežnické organizace. Chuligánství se stalo popsatelem společenským problémem. V devadesátých letech se již jednalo o cílenou činnost stabilních skupin. Od této doby byla česká veřejnost opakovaně konfrontována s diváckým násilím. Nejvážnějším případem byl případ těžce zraněné cestující, která jela vlakem s příznivci fotbalového klubu Sigmuy Olomouc. Tato byla zasažena kamenem do hlavy ve chvíli, kdy chuligáni Baníku Ostrava napadli kameny projíždějící vlak. Počty chuligánů v Česku se pohybují kolem 400 osob, toto číslo však nemusí být zcela přesné, neboť žádná kritéria pro členství v takovéto subkultuře neexistují. Z provedeného výzkumu (Beyer, Smolík 2007) vyplývá, že z celkového počtu chuligánů se z řad mládeže, osob ve věku 10-19 let, rekrutuje celkem 35,7 % členů. Mládež je tedy zastoupena nezanedbatelným číslem. (Smolík, 2010, s. 160, 163)

1.7 Závěrem k extremistické scéně v Česku

Aktivity pravicových i levicových extremistů procházejí neustálým vývojem. Vytvářejí nová uskupení, spolupracují s extremistickými skupinami v zahraničí, jejich akce jsou vynalézavější, lze u nich spatřovat větší míru sofistikovanosti, dochází k zvýšené míře agrese. U pravicových extremistů je sporné, nakolik jsou schopni svou činností destabilizovat situaci v Česku. Jako nejvíce problematickou se zdá být rasově motivovaná kriminalita, v naprosté většině případů páchaná za užití násilí. Tento druh pravicově extremistických projevů poutá u většinové společnosti největší pozornost. Nejen že problematizuje soužití majoritní společnosti s etnickými menšinami, ale zároveň vrhá stín na obraz České republiky v zahraničí. S ohledem na tuto skutečnost je důležitá důsledná politika státu vedená proti rasistické kriminalitě. I přesto, že činnost pravicových extremistů je pod důslednou kontrolou bezpečnostních složek, nelze se domnívat, že jen prevence bude dostačující pro uchování demokratických principů společnosti. Největší hrozbou ze strany pravicových extremistů v Česku je rasově motivované násilí vůči Romům. (Mareš, 2003, s. 596-597)

Síla této hrozby se zvyšuje také tím, že lidé v majoritní společnosti „trpí“ předsudky vůči této menšině. Eskalace tohoto násilí vyústila v některých regionech republiky ke vzniku obranných skupin Romů. Všechny náznaky větších konfliktů se veřejným institucím daří více či méně urovnat. V případě nárůstu imigrace do Česka lze však očekávat i výraznější nástup ultrapravicového násilí proti přistěhovalcům. Násilné akce, jimiž se pravicoví extremisté prezentují, jsou v mnoha případech nekoordinované a nahodilé. Důležitost samozřejmě přikládají výběru svých nepřátel, ať už z politické sféry, či z menšin společnosti.

Krajní levice v Česku je typická vysokou mírou konzervatismu. Není zde patrná snaha se od myšlenek minulosti oprostít a přizpůsobit se současnosti. Do budoucna můžeme s ohledem na tuto skutečnost předpokládat, že levicoví extremisté budou zastoupeni menšími skupinkami intelektuálů, avšak jejich praktická významnost bude na relativně nízké úrovni. Za nejvíce aktivní složku pravicových extremistů lze v dnešní době považovat anarchisty. Jak jsme již uvedli, jejich ideologii nelze blíže specifikovat a s nadsázkou je možné uvést, že existuje takové množství ideologických směrů v Česku, kolik má naše republika anarchistů.

Jeví se tedy, že pozice obou krajních skupin ve společnosti v porovnání s minulostí zeslábla. Přesto ani jedna do současné doby nezanikla, její vliv na socioekonomické uspořádání Česka je sice nepatrný, ale i přes tuto skutečnost nemůžeme s ohledem na společenské otřesy probíhající po celém světě vyloučit, že v budoucnu opět nabudou na své síle.

Problematická je nejen rozmanitost extremistické scény, co se týče rozložení na pomyslné ose radikálních seskupení, ale také věková struktura jejich členů. Z předešlých kapitol jednoznačně vyplývá, že se na chodu, ideologii a aktivitě extremistů podílí nezanedbatelné procento mladých lidí. Následující kapitoly se proto budou zabývat vlivem sociálně pedagogické činnosti a školního prostředí na dospívající extremisty, preventivními a intervenčními metodami práce s extremisty a možnými příčinami radikálního jednání mládeže.

2 MLÁDEŽ, SOCIÁLNÍ PEDAGOGOVÉ A ŠKOLA NA POLI EXTREMISMU

Učitelé, výchovní poradci či školní metodici prevence se při své profesi často setkávají s mnoha subkulturami mládeže. Snad v každé základní, střední či vysoké škole můžeme vidět děti, které jsou odlišné nejen způsobem chování, ale i životním stylem, líčením, užíváním specifických slovních výrazů, oblečením apod.

2.1 Mládež

Na počátku jsme uvedli, že v rámci problematiky extremismu se blíže zaměříme na mládež. Mládeží se v našem případě rozumí jedinci v období dospívání. To můžeme rozdělit do dvou životních etap. Ranou adolescenci, do které řadíme děti ve věku 11 až 15 let a pozdní adolescenci, dospívající ve věku od 15 let do 20 let. (Vágnerová, 2005, s. 321)

V první fázi, fázi pubescence, si více všímáme tělesného dospívání. V rámci celkového vývoje však také dochází ke změně v celkovém myšlení a emočním prožívání. Je to období nejen prvních lásek, ale také počátečního experimentování. Specifikem starších pubescentů je potřeba lišit se, nejen od ostatních dětí, ale také od dospělých osob. Svou výjimečnost signalizují společnosti jak zevnějškem, tak svými názory, zájmy a hodnotami. Nové situace, se kterými se v životě setkávají, pro ně představují určitou zátěž, kterou chápou jako výzvu k osobnímu rozvoji. Odpoutávají se od vlivu svých rodičů, rozvíjí se jejich sociální kompetence, kterými dokazují svou nezávislost na dospělých. V pozdní adolescenci dochází k pohlavnímu zrání a také psychosociálním proměnám. Dochází také k získávání nových sociálních rolí, stabilizují se vztahy s rodiči. Pro adolescenta je to období rozvoje jeho vlastní identity. Ta pro něj musí být subjektivně přijatelná. Člověk má v této fázi života snahu o sebepoznání, ke kterému dochází v rámci vrstevnických skupin, poskytujících možnost základního sebevymezení. Experimenty s různými variantami chování mohou být užitečné, na druhou stranu bývají riskantní, neboť adolescent v tomto období hledá hranice svých možností, a proto z těchto důvodů mohou jednat i extrémně. (Vágnerová, 2005, s. 322-325)

Z výše uvedených skutečností vyplývá, proč se právě mládež stává terčem náborů mnoha extremistických skupin a hnutí. Extremisté využívají především neucelenosti osobnosti mládeže. V uvedeném období lidského života dochází k mnoha změnám, které jsou pod-

míněny především biologicky, významně je však ovlivňují také faktory sociální a psychologické. Dospívající se chtějí co nejdříve zbavit nálepky dítěte. Nechtějí být sociálně podřízeni, proto hledají cestu k získání větších práv a svobod. Na druhou stranu povinnosti a zodpovědnost za své činy přijímají jen velmi složitě. Při touze po sebeuplatnění a vymezení se z vlivu rodičů mohou snadněji rezignovat na své morální zásady. Přitom porušení zákonů v prostředí vrstevnických skupin může vést k pocitu sebeuplatnění a nalezení vlastního smyslu života. Lze také uvést, že problémem extremisticky jednající mládeže může být odpor k uniformitě společnosti. Ta je podporována širokou veřejností. Ve společnosti můžeme vidat mladé punkáče s typicky upravenými vlasy nebo skinheady s vysokými botami a vyholenou hlavou. I takové věci mohou být prestižní v očích vrstevnických skupin.

2.1.1 Mladí extremisté

Před sametovou revolucí v Československu v roce 1989 byly jakékoliv projevy mládeže, mimo státem regulované aktivity, nepřijatelné, u společnosti často vzbuzovaly nedůvěru, neboť tehdejší režimem byly úmyslně označovány jako provokace a protistátní činnost. Po uvedeném datu se v české společnosti začaly prosazovat všechny subkultury, které již byly běžné za hranicemi našeho státu. Na počátcích demokracie v Česku, díky celospolečenským změnám, přibylo pro děti a mládež více možností, jak trávit svůj volný čas. Zejména dospívající mohli začít hledat svou vlastní identitu. K tomuto účelu si začali vytvářet vlastní subkultury, což mělo za následek vznik pozitivních i negativních sociálních jevů. Mohly vznikat různé projekty, hudební styly a kapely. Na druhou stranu jsme byli svědky vzniku drogových scén, šikany na školách, agresivity na fotbalových hřištích nebo trestné činnosti mládeže. (Smolík, 2010, s. 18)

Co se týká delikventních part, k nimž zcela jistě můžeme řadit mladé extremisty, tyto vždy vznikají z podskupin mladých lidí, kteří se mezi sebou vzájemně dlouhodobě znají především ze společně navštěvovaných institucí. Méně často jsou to děti, které bydlí na jednom sídlišti nebo také ve stejné čtvrti, jak tomu bývá v zahraničí. Velmi časté je, že si děti vytvoří mezi sebou své vlastní hodnoty, tím se vymknou běžným kontrolním sociálním mechanismům, a ve svém životě se začnou řídit svými nově vytvořenými nepsanými zákony. Ke kriminálnímu způsobu chování je vede nuda, která se táhne v linii jejich volného času. Nezanedbatelným prvkem pro vznik delikvence je také snaha předvést se před vrs-

tevníky, být někdo, kdo udělal něco významného, něco o čem se mluví. Takovému jednání předchází vzniklá skupinová atmosféra, při které jedinec již není schopen couvnout před násilným atakem, neboť by byl sám dalšími členy skupiny považován za slabého. Vzniknou-li delikventní gangy, je velmi složité tyto zvenčí jakýmkoliv způsobem ovlivňovat. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 83)

Extremisté jsou pro většinu občanské společnosti nepřijatelnou subkulturou. Jejich myšlenky a názory mnozí z nás považujeme za společensky nepřijatelné, z právního i laického pohledu trestné. V české společnosti máme extremismus spojený především s násilím proti jakýmkoliv menšinám ve společnosti, nejvíce rasismem proti Romům. Mladí lidé si takovým jednáním sami ohrožují vlastní život a jeho budoucnost. Členství v extremistických hnutích jde ruku v ruce s neúspěchem při vzdělávání nebo v pracovním životě.

Sociální pedagogové ve školách by měli být schopni na základě svých kompetencí předcházet tomuto sociálně patologickému jevu. Měli by jedince kultivovat v sociální oblasti, měli by umět diagnostikovat sociální prostředí, v němž mládež tráví svůj volný čas, měli by mít schopnosti a dovednosti poskytovat dostatečně přiměřenou sociálně pedagogickou pomoc.

Působnost sociálního pedagoga u extremismu zahrnuje širokou škálu možností využití jeho znalostí a kompetencí, zejména ve školním prostředí. Proto si nyní přiblížíme propojení práce sociálního pedagoga a života extremistů a dále uvedeme několik postojů, které může sociální pedagog při své činnosti s extremisty zaujmout.

2.2 Práce sociálního pedagoga na poli extremismu

Sociální pedagogika je mimo jiné vědním oborem, který se soustředí na pozitivní ovlivnění sociálních procesů, na prevenci negativních, sociálně patologických jevů ve společnosti. Již její název napovídá, že ji musíme chápat ze dvou pohledů. Sociální rámec této vědní disciplíny je vymezen sociálními podmínkami, ve kterých se odehrává proces socializace. Její pedagogický obsah spatřujeme v uskutečnění společenských požadavků, které jsou cílem pedagogických snah. Jde tedy o formování osobnosti jedince za účelem pozitivního ovlivnění postojů, myšlenek a chování v jeho životě. Z uvedeného vyplývá, že za důležité je nutno při výchovném procesu považovat roli prostředí. V následující kapitole

se přesvědčíme o tom, jak velké je propojení mezi sociální pedagogikou a extremismem. (Kraus, 2008, s. 40-41)

2.2.1 Propojení sociální pedagogiky a extremismu

Z uvedených skutečností a předešlých kapitol této práce můžeme soudit, že vzájemné propojení sociální pedagogiky a extremistické mládeže vychází zejména z předmětu zájmu uvedeného vědního oboru a sociálně patologického jednání extremistů. Ze sociologického pohledu se stává člověk v období adolescence nejsnazším terčem pro inklinaci k radikálním projevům a k přejímání myšlenek bez potřebné analýzy možných z toho pramenících následků.

Biologické změny příznačné pro pubertální období mají univerzální povahu. Pozitivně však nelze chápat tu skutečnost, že toto období je pro jedince obdobím nejistoty a zmatků, kterých se nevyvaruje žádný dospívající jedinec v současné moderní společnosti. Zdá se, že dnešní děti dospívají mnohem dříve, nežli tomu bylo v minulosti. To můžeme doložit i tím, že některé děti sledují stejné televizní programy jako dospělí, čímž dochází k tomu, že se daleko rychleji a lépe seznámí s možnostmi, které jim 21. století přináší. Problematická se může jevit také skutečnost, že dospívající děti v tradičních společnostech, na rozdíl od způsobů moderní společnosti, se nemusí učit v krátkém časovém období širokému spektru věcí, neboť zde existuje systém věkových tříd spojených s konkrétními záležitostmi upozorňujícími na příchod dospělosti. Proces odnaučování je pro děti moderní společnosti složitější, neboť v jednom období přichází chvíle, kdy chceme, aby odložily hračky a staly se dospělými. (Giddens, 1988, s. 55)

Stejně jako ostatní pedagogické disciplíny, tak se ani sociální pedagogika ve své praxi neobejde bez výchovných metod, které jsou při kontaktu s extremisty velmi důležité. Pedagog v tomto případě může využívat řadu z nich, konkrétně lze uvést metody rozhovoru, vysvětlování, příkladu, přesvědčování a jiných. (Kraus, 2008, s. 173) Způsoby práce, ke kterým se pedagogové uchýlí, mohou být základem pro nápravu sociálně patologické mládeže.

Pro vykonávání profese sociálního pedagoga musí mít jedinec příslušné kompetence. V případě sociálního pedagoga se jedná o širokou škálu znalostí, vědomostí a praktických dovedností, musí se především umět orientovat v sociální, výchovné i nápravné oblasti. Základní jeho dovedností je poté umění sociální komunikace, využívání metod sociálně

pedagogické prevence, ale také dovednost asertivního jednání. Musí být též vnímavý k různým životním situacím, předpokladem je také emocionální vyrovnanost či morální požadavky na jeho osobnost. (Kraus, Poláčková, 1988, s. 34-35)

Mimo uvedené kompetence jistě sehrává důležitou roli v komunikaci s extremistou také vlastní názor pedagoga, jeho vlastní přesvědčení o extremismu. Bylo by nepatřičné, kdyby pedagogové zapojovali do hovoru s extremisty svá vlastní přesvědčení a emoční prožitky. Při vzniklém sporu v komunikaci je potřebný profesionální přístup. Uvědomme si, že i přes nesouhlas s myšlenkami extremistů, není možné tyto ze společnosti nijak vyčlenit. Stigmatizovat jedince na základě prvotního neprofesionálního úsudku může škodit oběma stranám.

2.2.2 Postoje sociálního pedagoga v praxi

Je otázkou, zdali samotná pedagogická činnost není pro pedagoga extrémní situací. Zvláště pak ve chvíli, kdy klienti výchovně vzdělávací skupiny jsou skutečnými členy nějakého extremistického hnutí. Důležitým prvkem v tomto ohledu je charakter našeho vlastního prožívání. Podle toho si také my sami stanovujeme hranici extrémních situací. Uvědomění si skutečnosti, že různé podoby extremismu se v nějaké své formě dotýkají každého z nás, je základem pro práci s tímto tématem. Každý z nás má své vlastní vnímání a prožívání, vědomé či nevědomé, jež v nás vyvolá určitou reakci, po které zaujímáme postoj k danému problému.

V přímé práci s extremisty vstupuje do hry několik faktorů, které mohou zásadně ovlivnit průběh vzniklé diskuze. Prvním z faktorů je učitel, který vždy přichází s tématem a předpokládá určitý vývoj rozhovoru. Další je student ovlivněný extremistickou ideologií, skupina či třída, ve které vznikne určitá atmosféra, a v neposlední řadě je to samotná škola a společnost. Učitel nemůže očekávat, že žák během krátké doby změní své postoje. Je také nutné, aby pedagog žáka znal, věděl informace o jeho rodinném zázemí, koníčcích, zálibách a podobně. Velkou roli také hraje vzájemná sympatie či antipatie, v neposlední řadě také umění komunikace. Tato přímá práce s extremistou vyžaduje nejen osobní přístup ke studentovi, ale i ke své vlastní osobě. Z tohoto předpokladu vychází i způsob nepřímé práce, kterou lze jen stěží od té přímé oddělit. Můžeme uvést, že se tyto dvě činnosti vzájemně prolínají, přičemž si mohou svou činnost ulehčit, či naopak znesnadnit. (Smolík, 2009, s. 114-117)

Při nepřímé práci s extremistou do hry vstupují proměnné, které rovněž mají ambice ovlivňovat postoje a tendence k extremismu. Do jisté míry se tyto překrývají s faktory, které ovlivňují přímou práci. Jde o různé programy a aktivity, které nejsou přímo zaměřeny na extremistickou scénu. I zde je důležité zaměřit se na sebe samého. Způsob, jakým budeme vést program, argumentovat a jednat s lidmi, musí vycházet z našeho přirozeného smýšlení a jednání, na něž je skupina, ve které pracujeme, zvyklá. Do toho spadá celá škála našich činností, od našeho vztahu k žákům, kolegům, výuce, až k tomu, jakým způsobem přistupujeme ke vlastní zodpovědnosti a hodnocení. Na stejné úrovni důležitosti je pak také to, jak my sami se v kolektivu cítíme, jaké postoje vyjadřujeme k problémům skupiny a jak smýšlíme o problematice extremismu. V oblasti nepřímé práce je také důležité brát na zřetel význam vrstevnických skupin. Ta je zásadní referenční skupinou, se kterou se adolescenti srovnávají. V jejich věku se jedná o období, ve kterém jsou vrstevníci důležitější nežli rodina. I když taková skutečnost může být pro pedagoga nesrozumitelná, je dobré si uvědomit, že tato potřeba jedinců vychází z intuitivního jednání dítěte a bylo by pro něj obtížné, možná až frustrující, svou vrstevnickou skupinu opustit. Stejně tak je tomu u mladých chuligánů či skinheadů. (Smolík, 2009, s. 118-119)

2.2.3 Závěrem k profesi sociálního pedagoga

Z výše uvedených kapitol je zřejmá náročnost práce sociálního pedagoga při výchově a vzdělávání radikálně smýšlející mládeže. Ještě před samotnou edukační činností si musí pedagog ujasnit své vlastní postoje nejen vůči extremistům, ale i třeba národnostem, rasám či minoritní společnosti. Pedagog musí mít na paměti, že extremismus je negativním společenským jevem, který nelze vyvracet. Může však připomínat, že extremisté nereprezentují celou společnost, tedy že je nutné o věci vést dialog, nikoliv se jen soustředit na radikální řešení problémů. Při práci je také vhodné užívat metody, při kterých se jedinec musí sám zamyslet nad problémem, a poté pracovat ve skupině. Za nejvhodnější se považují brainstorming či dotazníková forma práce. Je důležité, aby při práci v kolektivu zazněly všechny názory, nelze blokovat jednotlivé účastníky projevenou negací jejich myšlenek, je potřeba zaujímat nehodnotící postoje. Důležitá je otevřenost učitele a opakování sezení či kroužků, neboť jednorázové akce nemusí splnit účel edukační činnosti. (Šišková, 1998, s. 129)

Psychologické aspekty, které doprovázejí činnost pedagogů při práci s extremisty, nevyžadují, aby byl nadčlověkem. S nadsázkou můžeme uvést, že největší devizou sociálního

pedagoga je, že i on je přirozeně chybný a nedokonalý, s určitou mírou směřování k extrémním reakcím. Nemějme tedy spasitelské sklony, nechtějme nikoho obracet ke „správné víře“.

V následujících kapitolách se zaměříme na nástroje pedagogické činnosti v praxi.

2.3 Prevence extremismu u mládeže

Výrazem prevence na úseku delikventního jednání mládeže máme na mysli předcházení takovému jednání u těch dětí, jež se ještě nedopustily trestné činnosti, ale z některých indicií, např. prostředí rodiny, členstvím v partě přátel, charakterovými vlastnostmi apod., můžeme soudit, že k takovému jednání mají určité předpoklady či sklony. Jedná se o prevenci primární a sekundární, zaměřující se právě na činnosti, které přecházejí delikventnímu chování. Je samozřejmostí, že nejvýznamnějším preventivním prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a školách. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 265-266)

Dalším nástrojem prevence je sociální politika státu, která ovlivňuje stabilitu rodin, systém vzdělávání, funkčnost trestně právního aparátu nebo zaměstnanost. Správně vykonávaná prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání. Při provádění prevence se musíme snažit jak o potlačování patologických jevů ve společnosti, tak o prezenci sociálně vhodného chování, které se slučuje s dobrými mravy ve společnosti. Preventivní činnost by měla konzumní orientaci vytyčit pouze určité hranice, neboť na takto široké frontě by se měla spíše angažovat náboženská či politická hnutí. Prevence se zaměřuje na děti hyperaktivní, selhávající ve škole, děti s poruchami chování, z dysfunkčních rodin, děti z lokalit s vysokou mírou kriminality, děti s nedelikventním chováním a jinými. Volba cílové skupiny určuje strategii. Bez definice cílové skupiny, způsobu práce s ní a hodnocení efektivity nemůže být prováděná prevence přínosem. Čím více prostředí, ve kterém se dotčená skupina vyskytuje, program prevence zahrnuje, tím větší je naděje na její ovlivnění. Zároveň čím více osob důležitých pro každého člena skupiny program využívá, tím větší jsou naděje na jeho ovlivnění. Obecně lze tvrdit, že nejhorší strategií jsou u všech cílových skupin pokusy ovlivnit pouze ohrožené děti, a to jen poskytováním informací. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 266-268)

Z mých vlastních zkušeností soudím, že je při provádění prevence velmi důležitá ochota dětí přijímat nové poznatky. Jde nejen o to, jestli ony samy chtějí, ale zda jsou schopny

poznatky přijmout od konkrétní, jim zprvu neznámé osoby. Umění komunikace u pedagogů v těchto případech sehrává významnou roli. Dále je důležité, aby dítě mělo touhu po získání nových zkušeností. Je li tomu tak, nabývá dítě poznatky mnohem rychleji a lépe se s ním v budoucnu spolupracuje. Preventivní činnost u mladých extremistů je velmi složitá a vyžaduje mnoho odborných zkušeností a praktických dovedností.

2.3.1 Preventivní práce s extremistou

S problémem vzrůstajících aktivit krajní levice i pravice jsou spojeny i rizikové situace, které mohou nastat při výchově a vzdělávání dětí v různých školských zařízeních. Je důležité, aby společnost tuto skutečnost vnímala jako reálnou hrozbu, snažila se takovým rizikovým situacím předcházet a v případě, že již nastaly, je za pomoci preventivních a zároveň zákonných prostředků eliminovala nebo alespoň minimalizovala. Různé formy projevů extremismu spadají do oblasti sociálně patologických jevů se zjevnými prvky rasové, národnostní či náboženské netolerance. Extremisté útočí na principy demokracie, na společenské uspořádání, ohrožují život, zdraví a majetek lidí. Výše jsme již uváděli, na co se jednotlivé výchovné programy prevence zaměřují. Při snahách o prevenci na úseku extremismu je důležité, aby se na spolupráci více podíleli úředníci samosprávy, odborníci a také Policie ČR. K důraznější spolupráci je také v těchto případech nutné vybízet zástupce národnostních a etnických menšin, církevních organizací a také zapojit veřejnost do akcí typu „Extremismus věc veřejná“. Každý člověk má určité období vzdoru a protestu. Je důležité, aby toto období jedince bylo pro společnost co nejméně nebezpečné. K tomu společnosti slouží mechanismy, ke kterým v případě extremismu patří především prevence. Stejně tak jako u jiných sociálně patologických jevů se prevence extremismu zaměřuje na žáky základních a středních škol, jejich rodiče, vedoucí pracovníky a také pracovníky pedagogicko-psychologických poraden. (Lebeda, 2009, s. 126-128)

Velmi důležitá je při prevenci extremismu snaha o co největší míru informovanosti dětí a celé společnosti. Mladé lidi lze velmi efektivně informovat v průběhu jejich studia a tím pozitivně ovlivňovat jejich postoj na různá společenská dění. Důležitá je také činnost masmédií. Mnozí lidé jsou šokováni zprávami o projevech extremismu, jiní je nepřímo podporují. Média by měla pravdivě informovat o tom, kdo jsou extremisté, za co bojují, proč vůbec bojují, proč jsou středem pozornosti, či zda by se historie mohla někdy v budoucnu opakovat. Za důležité je potřeba mít také dostatečnou informovanost mezi jed-

notlivými pedagogickými pracovníky, jako jsou metodici prevence kriminality a kurátoři, kteří přijdou při výkonu své profese do kontaktu s mládeží. Tyto lze dostatečně informovat různými semináři o extremismu a s ním souvisejícími pojmy jako subkulturní hnutí, symbolika, či oblečení.

V případě, že se preventivními opatřeními státu, který se snaží odvrátit nepříznivé působení rodičů či jiných osob, nedaří neutralizovat kriminálně patologické jednání dětí i jiných osob, je nutné, aby se stát v rámci své sociální politiky snažil intervenovat tam, kde primární a sekundární prevence selhala. V následující kapitole vysvětlíme, co je intervencí míněno, jaké má metody, co je cílem této sociální činnosti.

2.4 Intervence u extremismu

Samotná intervence je metodou tzv. terciární prevence. Je velmi složité nalézt jasnou hranici mezi preventivními programy a programy intervenčními. Některé druhy programů využívá jak mládež potenciálně ohrožená, tak mládež, která se již delikventního jednání dopustila. V těchto případech hovoříme o krizové intervenci, jež je odbornou metodou práce s člověkem v jeho životní situaci, která je pro něj zátěžová, nepříznivá či ohrožující. Sociální pracovník zabývající se intervencí podporuje klienta v jeho vlastní kompetenci řešit problém, jenž nastal. Klient poté snadněji využívá svých vlastních schopností k řešení problémů. Každá započatá intervence má svůj vlastní charakter. Těžištěm intervence je řešení problému klienta, přičemž hlavním cílem bývá posílit klientovu kompetenci natolik, aby zvládal sám řešit krizové situace. V průběhu intervence bychom se měli zejména soustředit na blízkou budoucnost klienta. (Vodáčková, 2002, s. 60)

Intervenčními pracovníky v praxi bývají lidé, kteří se rekrutují z více oborů. Může jít o odborníka, který má odpovídající vzdělání a za svou práci je placen, nebo o laika, jenž nesplňuje odborné vzdělání, je však rovněž placen. Běžně užívané pojmy profesionál a dobrovolník nejsou přesné a mylně nahrazují pojmy odborník a laik. Na krizového pracovníka jsou v jeho profesi kladeny vysoké nároky, které vyplývají ze Zákona o sociálních službách. Důležité jsou zejména dovednosti naslouchání, zacházení s oběťmi či pachateli trestné činnosti, znalosti základů právního vědomí, dovednosti při vedení dokumentace a komunikace v týmu, dovednosti při získávání a předávání informací. (Vodáčková, 2002, s. 165-167)

2.4.1 Způsoby intervence

Tradičním způsobem intervence u nás je intervence vedená obcí, diagnostický a výchovný ústav a vězení. Intervence vedená obcí je správní činnost státu, kterou vykonávají městští úředníci. Tito kurátoři pro mládež pečují o děti mladší 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, a dále o mladistvé ve věku 15 - 18 let, kteří se dopustili přestupku nebo provinění, a bylo proti nim zahájeno trestní stíhání. V jejich pravomoci je dle Zákona o rodině dítě napomenout, stanovit nad ním dohled nebo uložit mu omezení. Po roce 1989 se tato opatření využívají velmi málo a v mnoha případech se sahá rovnou k ústavní výchově. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 153-154)

Do výchovných ústavů jsou umísťovány děti na základě rozsudku soudu, který jim nařídil ústavní výchovu, na základě soudního usnesení o předběžném opatření nebo po dohodě s rodiči. Svěřenci jsou zde rozděleni do výchovných skupin dle konkrétních výchovných programů. Ještě v 90. letech byli nově příchozí svěřenci umísťováni do izolace, těm, kteří utíkali, byly stříhány vlasy. Pobyť v diagnostickém ústavu je buď nařízený soudem, nebo dobrovolný. Naprostá většina svěřenců diagnostického ústavu je po dvouměsíčním pobytu umístěna do výchovného ústavu. Jen zlomek z nich se vrací tam, odkud do ústavu přišli. Vězení je poté posledním tradičním způsobem intervence u nás. Je to symbol represe. Vězňové zde dostávají nad vězňovými neobvyklou moc, která je velmi jednoduše zneužitelná. Vytváří se zde subkultury vězňů i dozorců. Vězňové si určují vlastní pravidla hry, které jsou špatně průhledné a pro personál málo ovlivnitelné. Trendem v názorech na vězňovnici je v současné době tvrzení, že si vězňové svůj trest užívají, a to na náklady společnosti, jež zákony dodržuje. Dospívající zde přijde o většinu vlivů, které k dozrání své osobnosti životně potřebuje. I z těchto důvodů u nás vznikají nové způsoby intervence, které by měly nedostatky tradičních intervencí odstranit. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 155-165)

Známa je skutečnost, že trestem odnětí svobody nedojde ke snížení kriminality. Jako dobrou alternativou se jeví některá ustanovení trestního řádu, která hovoří o alternativních postupech v trestním řízení. Těmi jsou narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, trest obecně prospěšných prací nebo trest domácího vězení. Nedílnou součástí u těchto ukládaných trestů je činnost probačních a mediačních úředníků, kteří mají za úkol dohlížet nad samotným výkonem uloženého trestu. Jejich činností je také odstraňování následků po spáchání trestného činu a zprostředkování kontaktu mezi pachateli a poškozenými. Tato služba také usiluje o odstranění následků trestného činu nejen u obětí, ale i u dalších osob

dotčených trestnou činností. Při zajištění výkonu trestu odsouzených spolupracuje se státními orgány i nevládními organizacemi.

Další alternativou v intervenci směřované vůči extremistickým skupinám je v současnosti již velmi rozšířená terénní sociální práce. Jedná se o sociální práci na ulici, která je novou formou práce s rizikovou mládeží. Sociální pracovníci, tzv. streetworkeri, pracují v ulicích proto, aby klientům poskytli informace, potřebnou pomoc, nebo jim zprostředkovali kontakt s institucemi. Klienti streetworkerů jsou zejména děti a mládež žijící ve velkoměstech. Jedná se o děti pohybující se na ulici v sociálně patologickém prostředí, a to mezi narkomany, bezdomovci, zloději apod. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 198-199)

Velmi obtížné je setkání extremistů s učiteli na školách. V případě, že se setkáme s extremistou v třídním kolektivu, musíme se řídit několika důležitými zásadami. Tou nejhlavnější z nich je způsob vedení diskuse. Žádný pedagog by se neměl v diskusi s extremistou cítit bezmocný, měl by být schopen kompetentně vystupovat v situacích, v nichž bude konfrontován s postoji, se kterými zásadně nesouhlasí. Proto si nyní ukážeme, jak postupovat při setkání s extremistou v třídním kolektivu.

2.5 Extremisté ve školním prostředí

Škola má nejen funkci vzdělávací, ale i výchovnou. Činnost školy v rámci výchovy by se měla soustředit více na celkový osobnostní rozvoj jedince, a to jak na složku emotivní, tak konativní, které vzbuzují v člověku vůli po sebeuplatnění a seberozvíjení. V tomto směru se v současné době jeví nové vzdělávací programy jako určitý posun ke zkvalitnění školství, jež bylo dříve více orientováno na předávání informací. Společnost od školy vždy očekávala něco víc než jen vzdělání. Ve chvíli, kdy mají na výchovu mocný socializační vliv média a vrstevnické skupiny, začíná být škola v očích veřejnosti jediným garantem optimálního působení na dítě. Je logické, že by se především rodina dítěte měla podílet na jeho výchově. V tomto směru nelze předpokládat vyšší míru angažovanosti školy na zákově osudu, zvláště v případech, kdy rodina dítěte skutečně selhává. Společnost hovoří v souvislosti s dětmi o subkultuře dospívání. Škola však připravuje děti na dospělost a neměla by je v průběhu jejich socializace oddělovat od světa dospělých. Škola by měla být otevřenou institucí, kam má vnější svět právo vstupovat. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 65-67)

Platí to samozřejmě i v problematice radikální mládeže, jíž bychom se neměli stranit, a v rámci školních kompetencí bychom měli být schopni vysvětlovat a objasňovat principy, na nichž funguje demokratická společnost. Následující kapitoly proto budou věnovány práci školy s radikálně smýšlející mládeží.

2.5.1 Škola jako indikátor problému

V případech, kdy se učitelé na školách setkávají s radikální mládeží, musíme postupovat stejně jako při výskytu jiných sociálně patologických jevů, tedy za pomoci školního kurikula a školního vzdělávacího programu. Na škole je v takových případech nutné nastavit jasná a konkrétní pravidla. (Košák, 2009, 122)

Zásadní roli sehrává vedení školy, zodpovědné za principy, které se budou uplatňovat ve vztahu k extremismu. Vedení školy musí cítit zodpovědnost za situaci vzniklou v jejich výchovném a vzdělávacím zařízení, musí v případě potřeby iniciovat procesy, kterými budou nastavena požadovaná pravidla pro mimořádné situace, a musí rovněž apelovat na jejich dodržování. Ostatní zaměstnanci školy jsou povinni taková nařízení respektovat a řídit se jimi. Základem pro úspěšnou práci je deklarovat hodnoty, na nichž škola staví a které chce prosazovat. Těmito pravidly se budou řídit jednotlivé třídy, budou dodržovány při jednání mezi učiteli, pedagogy a rodiči a při konfrontaci postojů pedagoga a žáků. Tato pravidla musí být provázána se skrytým kurikulem, které obsahuje vlastní zkušenosti žáků s hodnotami a vzory chování, jež žáci získali v reálném životě školy. Důležitost takové formulace hodnot spočívá v navázání důvěry mezi školou, pedagogy a rodiči žáků, jedná se o důležitý signál v sociální interakci mezi všemi zúčastněnými. Základní úlohou školy je uvést tyto hodnoty v život a vyžadovat jejich dodržování. Je nutné, aby žáci školy přesně věděli, co se stane, pokud ve třídách a ostatních prostorách školy dojde k projevům rasismu, intoleranci nebo fyzickým útokům. Škola by zároveň měla být připravena chránit děti a pedagogy, kteří byli svědky či oběťmi takových činů. Je vhodné formulovat postupy školy a pedagogického sboru do etického kodexu pedagoga a žáka nebo do školního řádu. (Košák, 2009, s. 122-123)

V další kapitole se budeme zabývat riziky a úskalími, kterými může edukační proces procházet v případě konfrontace s radikální mládeží.

2.5.2 Škola jako rizikový činitel

Stále více se současné školství potýká s projevy šikany nebo extremistickými postoji, které se objevují na jednotlivých školách. Jsou to zejména školy, kde je kladen důraz na výkon, a to jak žáků, tak učitelů. Jsou to školy, kde je několik stovek žáků a učitelský sbor, jehož členové se takřka neznají. Učitelé zde kladou důraz na naplnění pedagogických osnov, kvantitu znalostí a jejich bezchybnou prezentaci navenek, zdůrazňují materiální zajištění školy. Pro většinu zúčastněných jsou to však také školy, které jsou plné stresu, nedostatku prostoru na přijetí příjemných i nepříjemných záležitostí, nemožnosti navázání hlubších sociálních kontaktů, jež jsou potřebné pro kvalitní spolupráci. Jsou zde také patrné opakující se stereotypy zaměřené na kvantitativní hodnocení práce a poměrování členů sboru i žáků. Chybí zde prostor pro již zmiňovanou psychohygienu nebo empatickou podporu při řešení problémů. Za jeden z nejvýznamnějších stereotypů našeho školství stále platí přesvědčení, že učitel s desetiletou praxí ovládá svou práci bezchybně a bezpochybností. Není třeba mu tedy věnovat pozornost, neboť se předpokládá, že vždy sám nalezne správné řešení. Tento učitel se může na základě vlastního pocitu či smýšlení okolí dostat do pasti, zákonitě znamenající tlak, jenž se pro něj může stát dříve či později neúnosným. (Smolík, 2009, s. 119)

Vývoj dítěte může být ovlivněn schopností učitele zvládat neklid a nezájem dítěte tak, aby nebyl poškozen jejich vzájemný vztah. Pokud učitel soustředí komunikaci s dítětem jen na obsah, který má kritický charakter, nemůže se domnívat, že takto přispěje k pocitu kompetence a vnitřní pohody dítěte. Je důležité si také uvědomit, že mnohé z dětí způsob autoritářské výchovy zažívají ve svých rodinách. Způsob takového jednání by určitě nepřispěl k dobrému sebehodnocení dítěte.

2.5.3 Řešení konfliktů na školách

Řešení konfliktů vychází z výše uvedených pravidel prosociálního chování školy i studentů. Chce-li škola, aby její studenti dokázali mezi sebou řešit vzniklé konflikty, je vhodné, aby studenti byli vybaveni znalostmi o stádiích konfliktu, jeho dynamice, přijatelných způsobech řešení. Studenti by měli vědět, v jakých životních situacích může ke konfliktu dojít, měli by je učit řešit konflikty, vzdělávat je v oblasti mediace. Praktickými nácviky dát studentovi možnost zjistit, jak on sám reaguje na konflikt, dát možnost studentovi procvičit si praktické dovednosti, kterými by byl schopen konflikt vyřešit. Takovým způsobem

by měla probíhat běžná pedagogická práce, při které se využijí postupy a materiály dle potřeb školy a jednotlivých učitelů. Takto by docházelo k přípravě na skutečný život v reálném světě. Škola se tímto pro studenty stává společenskou institucí, ve které si mohou vyzkoušet své poznatky v praxi. Student si zde vyzkouší, jak „to“ v životě funguje, nakolik se teorie liší od praxe. Škola ručí svými hodnotami za to, co studenty učí. Pro školu je prospěšné, pokud má nastaveny správné mechanismy pro řešení konfliktů a tyto následně aplikuje do výuky. Můžeme říci, že pokud má škola skutečný zájem vychovávat slušné lidi s vysokým morálním kreditem, musí sama vycházet ze slušnosti svých pedagogů a ostatních zaměstnanců. (Košák, 2009, s. 124-125)

Můžeme uvést, že kriminalita mládeže je stejně jako v jiných zemích i u nás spojena s nedostatkem vzdělání, nezaměstnaností, s nízkou motivací k práci. Samotné úvahy o příčinách sociálního selhání mohou začínat jak u rodiny, tak u školského vzdělávacího systému. Nezaměstnanost v celé střední Evropě postihuje v dnešní době nejvíce mladé lidi, samozřejmě nejvíce ty, kteří mají nejnižší vzdělání. Vyšší vzdělání zvyšuje adaptabilitu člověka na měnící se potřeby pracovního trhu. Nedostatek vzdělání může být podhoubím kriminality, neboť nevzdělané dítě je v prostředí kapitalismu sociálně znevýhodněné. Můžeme soudit, že vzdělávací politika má schopnost kriminalitu redukovat. Děti, které nejsou schopny v našem vzdělávacím systému obstát, by měly být prioritou vzdělávací politiky. (Matoušek, Kroftová, 2003, s. 69-70)

V případě, že se budeme jakýmkoliv způsobem angažovat v problematice extremismu, výsledek naší práce bude vždy nejistý. Neznamená to však, že bychom měli na výchovu proti extremismu rezignovat. Je důležité, abychom na školách předávali dětem hodnoty potřebné pro demokratický vývoj ve společnosti. Nemělo by jít o náhodné akce učitelů, jejich činnost by měla být promyšlená a dlouhodobá. Základem úspěchu je plánování v souvislostech a naplánované záměry důsledně dodržovat. Z těchto důvodů se budou další kapitoly práce věnovat prevenci a intervenci extremismu, tedy mládeži, která je potenciálně extremismem ohrožená, a mládeži, která se již delikventního chování dopustila.

2.6 Sklony mládeže k extremismu

Společenský život se řídí určitými normami a pravidly. Některá jsou psaná, jiná vycházejí ze zvyklostí. Kdybychom tato pravidla nedodržovali, nastal by v chodu společnosti naprostý zmatek. Normy, kterými se řídí chování lidí ve společnosti, určují řád a činí soci-

ální život nás všech předvídatelným. Ne všichni se však podřizují tomu, co společnost od nich očekává. Ne všichni jsou přizpůsobiví, konformně jednající. Lidé se poměrně často odchýlí od pravidel, ať už jde o bagatelní přestupky, či závažnější způsoby jednání narušující stabilitu ve společnosti. Chování odchýlené od normy nazýváme sociálně deviantní. Musíme však uvést, že to, co se v jedné společnosti či subkultuře považuje za deviantní, v druhé může být bráno za zcela normální. Pojem deviance se netýká jen jedince, ale i celých skupin. Ve společnosti můžeme nalézt mnoho deviantních subkultur, do kterých patří i extremisté. (Giddens, 1999, s. 184-190)

Vlastnosti osobnosti jedince jsou produktem učení a konstitučních vlivů. Zkušenosti, které nabývá jedinec v průběhu svého života, mění jeho osobnost. Trvalejší vlastnosti osobnosti jsou pak důsledkem intenzivního opakování a vznikají vlivem odměn a trestů. Odměny a tresty zpevňují osobnost, mají emocionální postatu. Zejména zkušenosti, které jsou pro jedince zraňující, mohou vést k silné fixaci určité vlastnosti, jež se následně stává odolnou vůči vyhasínání. V souvislosti s tímto tvrzením lze uvést, že nezpevňované reakce vyhasínají. Trvalejší vlastnosti osobnosti vznikají také ztotožněním se s určitými vzory ve společnosti. Ty přejímá jedinec od autorit, nebo od lidí, které obdivuje. Lidé napodobují chování jiných osob, pokud zjistí, že takové chování vedlo k odměně, po níž sami touží. Naopak se vyhýbají způsobu chování, o kterém vědí, že by mohlo vést k trestu. Jedná se o učení nápodobou. Specifickým příkladem takového učení je tzv. uvolnění chování, které vnitřně zabraňovalo jedinci v určitém způsobu chování, kdy jedinec zjistí od jiné osoby, že její např. protispolečenské chování nevedlo k potrestání. (Nakonečný, 1993, s. 36-37)

Tendence člověka napodobovat činnosti, které vedly k úspěchu a odměně, je logicky silnější než tendence napodobovat neúspěšné činnosti. Takové tendence v jednání lidí nezslabuje ani negativní hodnocení jiných osob. Osobnost jedince je prakticky produktem činností, tedy vychází z vlivu zkušeností získaných v rámci konkrétních životních podmínek. Takové podmínky učení vytvářejí sociální mikrostruktury, v nichž lidé žijí a působí. Jedná se o rodinu, školu, pracoviště člověka, ale i o různé mládežnické subkultury. V takovém smyslu je osobnost produktem sociálního učení, které má dva směry, imitační a instrumentální. Imitačním učením je přebírání pozitivních a negativních vzorů, které, jak už bylo uvedeno, vedou k získávání odměn a trestů. Jedinec si v tomto smyslu osvojuje jak spontánní vzorce chování, tak zábrany. Instrumentální učení je učení důsledkům vlastního chování. Vede buďto k dosažení odměny, při kterém se určitý způsob chování upevňuje

jako vzorec na podobné situace, nebo naopak vede k trestu, při kterém je chování utlumováno v těch samých situacích. Osobnost jedince se také vnitřně odměňuje a trestá na základě morálního citění. Vyspělejšího jedince činí nezávislým na vnějších odměnách a trestech. Osobnost se vytváří jako systém naučeného konfliktu dvou protikladných sil, který je propojen se systémem postojů, motivů a způsobů chování ve společnosti. (Nakonečný, 1993, s. 37-38)

V období dospívání objevují lidé spoustu nových věcí. Člověk v tomto věku vyhledává situace, které v něm probouzejí nové ideje a pocity. Je to hledání sebe sama. V tomto období je člověk velmi zranitelný. Je to období, kdy se v něm utváří obraz sebe sama, potřebuje cítit nejen podporu, ale také nezávislost. V rámci vytváření si vlastní identity si klade mnoho otázek, na které hledá odpovědi. Takto mladý člověk může mít často pocity nedostatečnosti či trpět depresivními náladami. Překvapující pro něj mohou být pocity odcizení vlastního těla či emocí, mnohdy se tak děje po intenzivních prožitcích nebo vlivem nespoutaného životního stylu. Kritickým momentem v dospívání může být i konfrontace se svými rodiči jako nejvyšší autoritou.

2.6.1 Postoje, motivy a chování extremistů

Velmi důležitým aspektem vztahu člověka ke světu je hodnocení. Hodnocení zahrnuje všechny tři komponenty psychiky: poznávání, citění a snahy. Hodnotou subjektu je cokoliv, co pro něj má osobní význam. Vlastní vztah k hodnotám vytváří obsah postojů. Hodnocení bývá souvislé, pohybující se od naprosto pozitivních ke zcela negativním vztahům. Může nás tedy něco naprosto odpuzovat, či naopak přitahovat. Takto extrémní postoje však zaujímá jen malá část lidí ve společnosti. (Nakonečný, 1993, s. 98)

Z psychologického hlediska je důležitým aspektem funkce postojů. Centrální postoje utvrzují jedince ve vztazích, které jsou pro něj významné. Konformní postoje pomáhají zmenšovat úzkost z ohrožení vlastní existence. Postoje nám upevňují sebevědomí, pomáhají k sebevyjádření, mohou překonávat nejistotu a úzkost. Postoje mají také několik vlastností, které spoluvytvářejí osobnost člověka. Jsou především komplexní, což znamená, že mají nejen poznávací, ale i emotivní a vztahové komponenty. V souvislosti s uvedenými skutečnostmi je nutné rozlišovat rozdíl mezi postoji a motivy jedince a postoji a jeho chováním. Postoje se projevují ve svém obsahu, kdežto motivy chování aktivizují. Způsob chování je především určován vzniklou situací, přičemž se v chování uplatňují schopnosti

jedince či jeho temperament, tudíž jednoho cíle může být ze strany jedince dosahováno více způsoby. Nelze proto předpokládat vysokou míru korelace mezi postoji a chováním. Chování nevyjadřuje skutečný postoj. Čím větší je tlak spojený s hrozbou trestu za vyjádřený postoj, tím menší je vzájemný vztah mezi postojem a chováním. Každý jedinec vychází z vlastního systému postojů, který vytváří osobní ideologii. Ta je subjektivním pojetím světa i života, jeho různých aspektů. Ideologie jednotlivce představuje pozici mezi póly emocionality, iracionalismu či intelektualismu. Proto u některých lidí převažuje racionální, u jiných emocionální hledisko. Náзор je postojem založeným spíše na představě a určité mínění je slovem vyjádřený postoj, v jehož obsahu může převládat stránka emotivní či kognitivní. (Nakonečný, 1993, s. 99-101)

U mládeže se často setkáváme s postoji, které jsou předpojaté, objektivně neověřené, jsou to úsudky mladých lidí, které jsou často emočně nasycené. Tyto předsudky vznikají z toho, že mládež často věří „skutečností“, jež se dozvěděla od jiných. Stává se také, že u předsudků si člověk nemusí připustit racionální argumenty směřující k jejich vyvrácení.

Průcha (2011, s. 61) k problémům s předsudky u dětí uvádí: „...pro vznik a vývoj předsudků je rozhodující prostředí, v němž jedinec od dětství vyrůstá“. K této skutečnosti také uvádí, že dítě si své předsudky k menšinám osvojuje nejprve od svých rodičů a příbuzných a etnické rozdíly společnosti se naučí rozpoznávat již v předškolním věku.

2.6.2 Mládež a etnické a národnostní menšiny

Jak jsme již v kapitole o etnickém extremismu uváděli, je tento svou ideologií nejzávažnějším problémem všech demokratických společností světa. V České republice se její obyvatelé setkávají s příslušníky jiných národnostních či etnických menšin od svého dětství po celou dobu života.

Vymezení pojmů národnostní a etnická menšina je poměrně komplikovaný. K tomuto můžeme uvést, že národnostní menšinou v České republice se rozumí národnosti, které jsou vymezeny v Zákoně o právech příslušníků národnostních menšin. Těchto je celkem jedenáct a patří zde např. bulharská, chorvatská, polská či romská menšina. Etnologové a kulturní antropologové však zastávají názor, že mnohem vhodnějším pojmem je etnická menšina. Ta zahrnuje každou skupinu obyvatel určité země, která v ní nepatří k většinové populaci. (Průcha, 2011, s. 30-31)

V České republice jsou objektem napadení etnických extremistů nejčastěji Romové nebo cizinci, kteří se odlišují barvou pleti, např. Vietnamci. Spektrum obětí tohoto druhu extremismu je velmi široké. V naprosté většině případů páchají takovou činnost osoby mladistvé, pachatelé s nízkým vzděláním, neukončeným středoškolským vzděláním nebo učni různých oborů. Jejich motivací je seberealizace, únik z reality jejich společenské či osobní neúspěšnosti. (Chmelík, 2001, s. 61)

V praxi jsem se opakovaně na různých školách na Vsetínsku setkal s extremistickými projevy dětí, které byly motivovány etnickým původem oběti. V naprosté většině případů se jednalo o verbální útoky na spolužáka, které jej měly zesměšnit před ostatními ve třídě, poukázat na jeho původ a označit jej v kolektivu třídy za nežádoucího. Byly však i případy, které vrcholily fyzickou agresí a neobešly se bez lékařského ošetření a policejního vyšetřování případu. Při rozhovoru s pachateli takových činů tyto mnohdy uváděli, že neví, z jakého důvodu tak jednají, prostě oběť nemají rádi, nikdo ve třídě ji nemá rád, protože „je cikán a smrdí, není mu pořádně rozumět, ani česky neumí, všichni jsou stejní“.

Z uvedeného je zřejmé, že postoje žáků základních škol jsou zaměřené mnohdy negativně, jsou také zjednodušující a mnohdy vztažené z jednotlivých zkušeností na celou etnickou skupinu. Jde o stereotypy v postojích mládeže k určitému etniku či národu. (Průcha, 2011, s. 54)

Vhledem k těmto skutečnostem jsem realizoval výzkum, který byl zaměřen na postoje žáků základních a středních škol k menšinám a také k ideologii etnického extremismu, která se snaží do společnosti vnášet nesnášenlivost vůči jiným etnickým a národnostním menšinám. Ve výzkumu se také zaměřuji na možné rozdíly v postojích k extremismu mezi žáky základních a středních škol, neboť předpokládám, že věk i vyšší vzdělání by mohly mít na postoje mládeže určitý vliv.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM SKLONŮ MLÁDEŽE K EXTREMISMU

Při zpracování mého výzkumu budu vycházet z definice, kterou Chráska (2007, s. 12) uvádí ve své knize o metodách pedagogického výzkumu. Zde cituje Kerlingera, který uvádí následující: „Vědecký výzkum je systematické, kontrolované, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků o předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.“ Chráska (2007) tuto definici považuje za univerzální a použitelnou ve všech vědních oborech.

3.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Po prostudování odborné literatury zabývající se problematikou extremismu a metodologií výzkumu jsem přistoupil k specifikaci deskriptivního (popisného) výzkumného problému a vytvoření výzkumné otázky. Maňák a Švec (2004, s. 13) citují ve své knize Kerlingera, který ke stanovení výzkumného problému uvádí, že problém je „tázací věta nebo výrok, který se ptá: Jaký je vztah mezi dvěma nebo více proměnnými?“ Z názvu práce je patrné, že předmětem výzkumu budou sklony mládeže k extremistickým projevům, konkrétně k projevům nesnášenlivosti vůči menšinám v české společnosti. Hovoříme-li o výzkumu sklonů k extremistickým projevům, máme na mysli míru náklonnosti k nesnášenlivosti menšin ve společnosti projevovanou v postojích mládeže. Přitom budeme vycházet z vědomí, že dnešní mládež od počátku svého života vyrůstá v multikulturní společnosti, ve které se prolínají různé sociokulturní skupiny. Ty se od sebe liší nejen systémem tradic a institucí, ale právě také postoji a vlastními hodnotami. Funkčnost samotné multikulturní společnosti poté vychází z tolerance, respektu, dialogu a nepostradatelné rovnosti. Na základě těchto skutečností jsem si stanovil výzkumný problém za pomoci tázací věty následovně:

Jaké postoje zaujímá mládež na základních a středních školách k extremistickým projevům vůči menšinám ve společnosti?

Jak jsme již v teoretické části této práce uvedli, důležitým faktorem ve vztahu člověka ke světu je jeho hodnocení, a právě vztah k hodnotám vytváří obsah postojů jedince. Hayesová (1998, s. 95) ve své knize zmiňuje definici postojů, kterou uvádějí Fishbein a Aizen: „Postoje jsou naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost“. Z této definice budeme také vycházet v našem výzkumu.

Při zkoumání postojů si musíme uvědomit, že jsou složité a mohou se projevovat na různých úrovních. Můžeme hovořit o emocionální dimenzi postojů projevující se v cítění ve vztahu k předmětu postoje, nebo o kognitivní dimenzi, která se týká našich názorů a myšlenek. V neposlední řadě musíme rozlišit dimenzi konativní, která se týká sklonů k chování ve vztahu k předmětu postoje. (Hayesová, 1998, s. 96) Šíře postojových složek bude mít jistě vliv na reliabilitu výzkumu, stejně tak jako to, zda oslovení respondenti budou brát vyplnění dotazníku vážně, resp. zda nebudou dotazník vyplňovat zcela náhodně bez zamyšlení nad položeným tvrzením.

Postoj člověka je komplexní tendence odpovídat poměrně stálým a charakteristickým způsobem na určité opakované situace či myšlenky. Takové odpovědi mohou být kladné, záporné či neutrální. Postojem se rozumí stanovisko, které člověk zaujal. Postoj, v němž převládá představa o něčem, se nazývá názor. Postoj, v němž dominuje racionální složka, se nazývá smýšlení, iracionální složka převládá u víry. Postoje člověku nejsou vrozeny. Ty se u něj vytvářejí sociální determinací v průběhu jeho vývoje. (Kohoutek, 2002, s. 189-190)

Cíle výzkumu jsem rozdělil do jednoho hlavního a dvou vedlejších. Hlavním cílem výzkumu bylo za pomoci zpracovaného dotazníku zjistit, jaké postoje mládež zaujímá k extremistickým projevům vůči menšinám ve společnosti. Dílčí cíl jsem si poté vymezil následovně:

- zjistit rozdíly v postojích vůči menšinám ve společnosti v závislosti na pohlaví dítěte.
- zjistit rozdíly v postojích vůči menšinám ve společnosti v závislosti na stupni vzdělávání dítěte
- zjistit, zda mládež považuje extremismus za nebezpečný, či nikoliv.
- zjistit, zdali je pro mládež extremismus ideologií nabízející řešení problémů společnosti

3.2 Stanovení hypotéz a výzkumných otázek

Při stanovení hypotéz jsem vycházel z poznatků, které jsem nabyt při studiu literatury o problematice extremismu, a dále ze zkušeností, jež jsem získal v průběhu vyšetřování kriminality mládeže jako policista kriminální služby. Hypotéza musí být vyvozena z vědecké teorie, tedy z toho, co je již o dané problematice zpracováno a známo. Inspirací pro stanovení níže uvedených hypotéz byly teoretické poznatky uváděné Chmelíkem (2001)

v jeho knize zabývající se problematikou extremismu. Dále jsem při koncipování hypotéz vycházel z poznatků rozsáhlé výzkumné studie Šiškové (1998) u žáků osmých a devátých tříd pražských škol. Významnou pomocí pro stanovení hypotéz byla také kniha Multikulturní výchova (Průcha, 2011), ve které jsou popsány nejen teoretické poznatky zkoumané problematiky, ale také již v minulosti realizované empirické výzkumy.

Hypotézy vyjadřují vztahy, rozdíly a následky mezi jednotlivými proměnnými. Při mém výzkumu jsem si stanovil hypotézy dříve, než jsem začal se samotným výzkumem, neboť jak uvádí Gavora: „Hypotéza řídí výzkum.“ (Gavora, 2000, s. 52)

1 H₀: Mezi mládeží vzdělávající se na základních školách a mládeží vzdělávající se na středních školách není v jejich postojích k extremismu rozdíl.

1 H_A: Mezi mládeží vzdělávající se na základních školách a mládeží vzdělávající se na středních školách je v jejich postojích k extremismu rozdíl.

2 H₀: Mezi dívkami a chlapci není v jejich postojích k menšinám ve společnosti rozdíl.

2 H_A: Mezi dívkami a chlapci je v jejich postojích k menšinám ve společnosti rozdíl.

V hypotézách uvádíme několik proměnných, které se nejdříve musí operačně definovat, abychom je mohli zkoumat. „Operační definice dává proměnnou do pozorovatelných, zjištělných, měřitelných souvislostí.“ (Gavora, 2000, s. 49):

- mládež: lidé ve věku 12 až 20 let
- extremismus: projev nesnášenlivosti vůči menšinám ve společnosti
- postoj k menšinám: vlastní názor, stanovisko respondenta k menšinám ve společnosti
- menšina: každá skupina obyvatel určité země, která se odlišuje od ostatních občanů etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, obvykle se i sami jako skupina chápou
- pohlaví: dívky a chlapci
- základní škola: primární vzdělávání
- střední škola: sekundární vzdělávání

Na základě prostudování odborné literatury ke zkoumanému tématu jsem si utvořil tyto výzkumné otázky:

Otázka č. 1: Objevují se v postojích mládeže sklony k extremistickým projevům?

Otázka č. 2: Jaký názor mají dívky a chlapci ve školách na přítomnost spolužáků z menšinových skupin?

Otázka č. 3: Považuje mládež extremismus za společensky nebezpečný?

Otázka č. 4: Je pro mládež ideologie extremistů přijatelná jako forma řešení sociokulturních problémů společnosti?

3.3 Výzkumná metoda

Výzkum, který budu provádět, je kvantitativně orientovaný. Vzhledem k tomu, že výzkumem chci zjistit postoje velké skupiny respondentů, budu užívat pro získání potřebných dat dotazník, který obsahuje uzavřené, výběrové, polytomické položky. (Chráška, 2007, s. 166) Dotazník má dvě části. V první části informuji respondenty o účelu dotazníku, jeho anonymitě a autorovi. Zároveň zde definuji pojmy extremismus a menšina. Druhá část dotazníku obsahuje celkem 13 položek, na které můžou respondenti odpovědět šesti uvedenými odpověďmi. Samotný výzkum byl prováděn anonymně. Předpokládám, že anonymitou zajistím vyšší validitu výzkumu, tedy že odpovědi respondentů budou více pravdivé, nežli tomu bývá u neanonymních sběrů dat.

3.4 Výzkumný soubor

Před samotným výzkumem byl s šesti žáky Základní školy Luh ve Vsetíně a šesti žáky Střední odborné školy J. Sousedíka ve Vsetíně proveden předvýzkum. Jeho cílem bylo ověřit správnost formulací položek dotazníku a koncepci dotazníku jako celku. Po vyplnění dotazníků a konzultaci s žáky byl dotazník použit k vlastnímu dotazníkovému šetření.

Výzkum byl prováděn v období od 18. března 2013 do 22. března 2013 celkem na pěti školách ve Vsetíně. Jednalo se o tři základní a dvě střední školy, které byly vybrány záměrným výběrem na základě určení relevantních znaků, které jsou důležité pro realizovaný

výzkum. (Gavora, 2000, s. 64) Těmito relevantními znaky je v našem případě myšleno pohlaví respondentů, stupeň vzdělávání respondentů a věk respondentů.

Konkrétně se jednalo o žáky ZŠ Trávníky ve Vsetíně, ZŠ Ohrada ve Vsetíně, ZŠ Rokytnice ve Vsetíně, SPŠS ve Vsetíně a Gymnázium ve Vsetíně. Na základních školách byli respondenty žáci druhého stupně 7., 8. a 9. tříd, na středních školách to byli poté žáci 1., 2., 3. a 4. ročníku obou škol.

Výzkumný vzorek tvořilo celkem 289 respondentů. Z toho se jednalo o 123 dívek a 166 chlapců, resp. 147 žáků základních škol a 142 žáků středních škol.

Celkově bylo do všech škol rozdáno 350 dotazníků, což značí, že návratnost dotazníků byla 82%. Tímto byl splněn požadavek na návratnost dotazníků, neboť dle Wiersma (In Gavora, 2000) je požadována minimální návratnost dotazníků při výzkumu 75%.

3.5 Zpracování dat

Při vyhodnocení dotazníků byla nejprve nashromážděná data uspořádána a poté bylo přistoupeno k sestavení tabulek četností a procentuálního vyjádření získaných dat. Pro ověření daných nulových hypotéz byl použit test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

3.6 Výsledky výzkumu a interpretace získaných dat

Jak již bylo výše uvedeno, dotazník byl vyplněn celkem 289 respondenty základních a středních škol. Mimo prvních tří položek byly všechny položky dotazníku uzavřené, výběrové, polytomické, jak je uvedeno výše. U všech 289 dotazníků byly všechny jeho položky respondenty zodpovězeny.

Úvodní tři položky dotazníku se týkaly pohlaví respondenta, jeho věku a navštěvované školy. Na tyto položky odpověděli všichni respondenti.

V 1. položce dotazníku bylo zjišťováno pohlaví respondentů. Nejprve byla zjištěna absolutní četnost odpovědí a poté četnost relativní.

Tab. č. 1: Pohlaví respondentů

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
DÍVKA	123	43 %
CHLAPEC	166	57%
CELKEM	289	100%

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 123 (43%) dívek a 166 (57%) chlapců z celkového počtu 289 respondentů. Obě pohlaví měla své zastoupení na základních i středních školách.

V 2. položce dotazníku byl zjišťován věk respondentů. Ten se pohyboval v rozmezí od 12 let respondentů po 20 let věku respondentů. Při realizaci výzkumu nebyl věk zohledňován. Tato položka byla součástí dotazníku především z toho důvodu, abych spolehlivě zjistil věk respondentů a mohl je tak zařadit do skupiny mládeže, tak jak ji popisuje Vágnerová (2005, s. 321).

Položka č. 3 se týkala stupně vzdělávání. Zde měli respondenti možnost označit, kterou školu navštěvují. Byla jim dána možnost dvou odpovědí (základní škola / střední škola). Na tuto položku odpověděli všichni respondenti vyplňující dotazník.

Tab. č. 2: Jsem žákem (žákyní)...

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
ZÁKLADNÍ ŠKOLA	147	51 %
STŘEDNÍ ŠKOLA	142	49%
CELKEM	289	100%

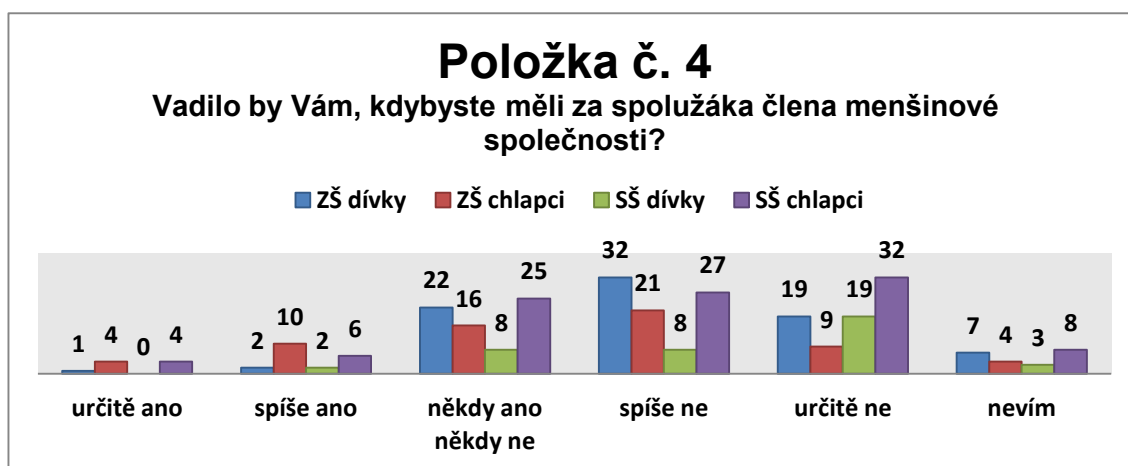
Z tabulky č. 2 je patrné, že se dotazníkového šetření zúčastnilo 148 žáků (51%) základních škol a 141 žáků (49%) středních škol. Jak je již výše uvedeno, na všech školách byli respondenti chlapci i dívky.

Položka č. 4: Vadilo by Vám, kdybyste měli za spolužáka člena menšinové společnosti?

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	9	3%
spíše ano	20	7%
někdy ano, někdy ne	71	25%
spíše ne	88	30%
určitě ne	79	27%
nevím	22	8%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 3: Odpovědi získané položkou č. 4.

Graf č. 1: Odpovědi získané položkou č. 4.

Ze zjištěných skutečností vyplývá, že celkem 57% žáků na základních a středních školách by nevadilo, kdyby měli za spolužáka člena menšinové společnosti. Pouhých 10% žáků uvedlo opačný názor. Nezanedbatelné procento žáků uvedlo odpověď „někdy ano, někdy ne“. Předpokládám, že k této odpovědi se přiklonili žáci, kterým „vadí“ jen určité menšiny ve společnosti, proto jejich odpověď nevykazovala pozitivní či negativní postoj. Jen jedna z dívek uvedla, že by jí spolužák menšinové společnosti určitě „vadil“. Jeden respondent (chlapec) uvedl ke své odpovědi „někdy ano, někdy ne“ – pokud by byl nor-

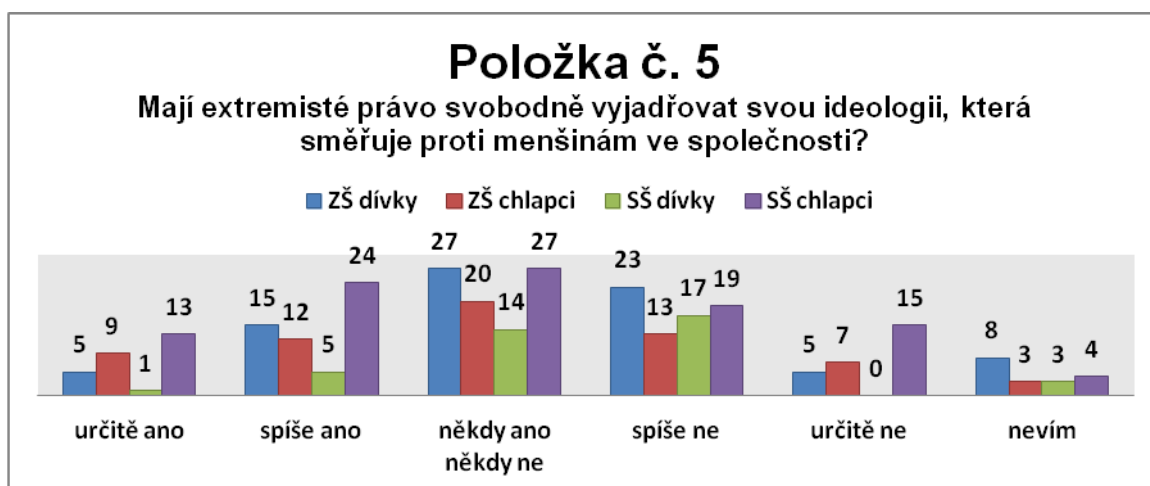
mální člověk, tak nevadilo, ale vadilo by mi sedět s muslimem, který se snaží o zánik evropské kultury a šíření jeho...(nedokončeno).

Položka č. 5: **Mají extremisté právo svobodně vyjadřovat svou ideologii, která směřuje proti menšinám ve společnosti?**

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	28	10%
spíše ano	56	19%
někdy ano, někdy ne	88	31%
spíše ne	72	25%
určitě ne	27	9%
nevím	18	6%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 4: Odpovědi získané položkou č. 5.

Graf č. 2: Odpovědi získané položkou č. 5.

V odpovědích na položku č. 5 nebyl rozdíl v četnostech v odpovědích v závislosti na pohlaví respondentů. Sečteme-li obě pozitivní odpovědi na danou otázku a také obě negativní odpovědi, dojdeme k závěru, že přibližně třetina respondentů je toho názoru, že extremisté mají právo na veřejnosti vyjadřovat svou ideologii směřující proti menšinám ve

společnosti, druhá třetina je opačného názoru a poslední třetina respondentů využila možnost odpovědi „někdy ano, někdy ne“.

Položka č. 6: **Mají cizinci právo vlastnit stavební či zemědělskou půdu na území České republiky?**

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	111	39%
spíše ano	79	28%
někdy ano, někdy ne	41	14%
spíše ne	27	9%
určitě ne	21	7%
nevím	10	3%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 5: Odpovědi získané položkou č. 6.

Graf č. 3: Odpovědi získané položkou č. 6.

Můžeme uvést, že odpovědi na tuto položku byly z velké části pozitivně laděny. Celkem 67% respondentů uvedlo, že cizinci mají „určitě“, resp. „spíše“ právo vlastnit stavební

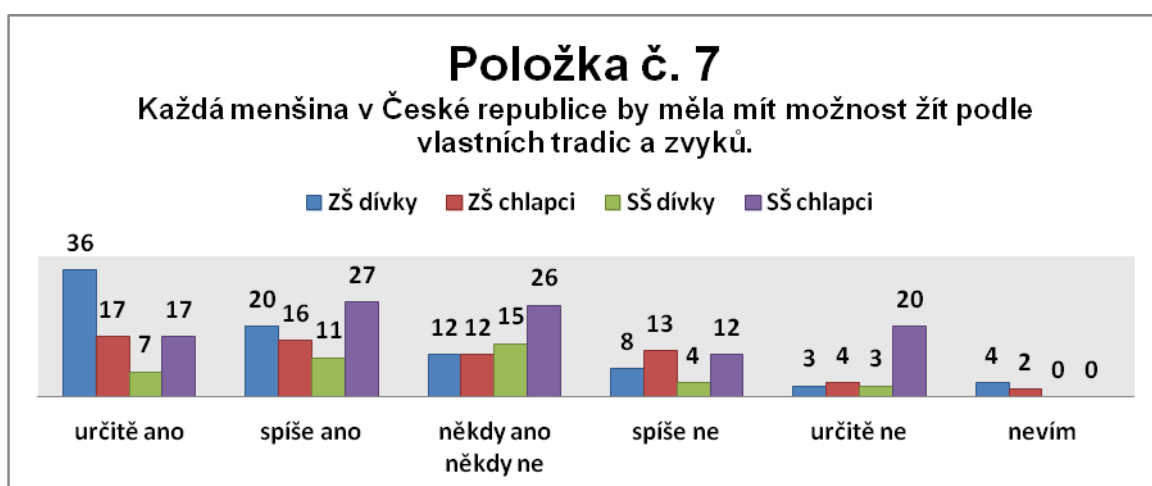
či zemědělskou půdu na území České republiky. Negativní postoj k vlastnění půdy cizinci vyjádřilo 16% respondentů.

Položka č. 7: „Každá menšina v České republice by měla žít podle vlastních tradic a zvyků“.

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	77	27%
spíše ano	74	26%
někdy ano, někdy ne	65	22%
spíše ne	37	13%
určitě ne	30	10%
nevím	6	2%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 6: Odpovědi získané položkou č. 7.

Graf č. 4: Odpovědi získané položkou č. 7.

Opět můžeme vidět, že na položenou otázku odpovídají respondenti více pozitivně než negativně. Celých 53% respondentů uvádí, že by menšiny měly mít možnost žít v ČR podle

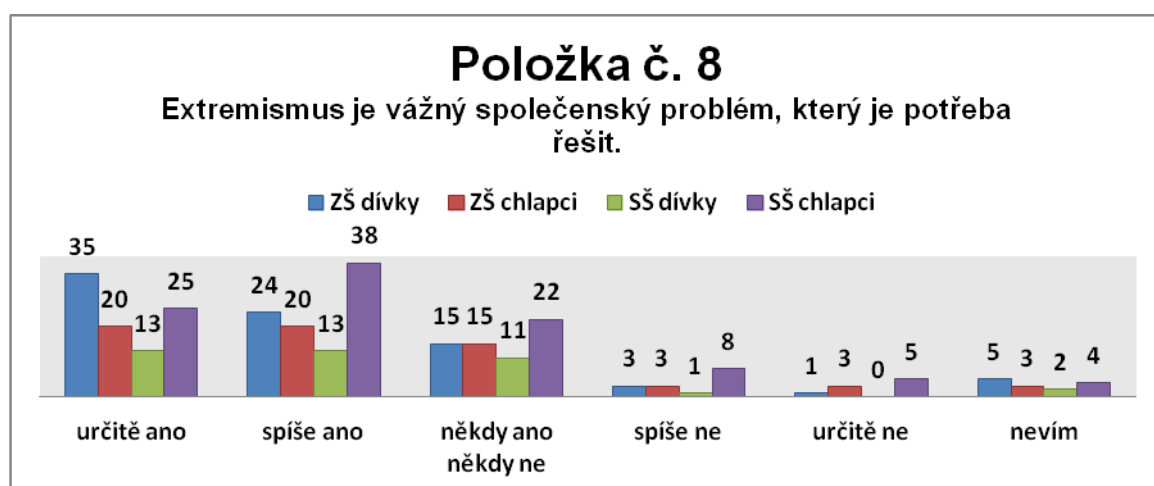
vlastních tradic a zvyků. Naopak 23% respondentů uvádí, že by tomu tak být nemělo. Celkově šest respondentů se nedokázalo k položce vyjádřit, 22% pak nemá na uvedené tvrzení vyhraněný názor.

Položka č. 8: „Extremismus je vážný společenský problém, který je potřeba řešit.“

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	93	32%
spíše ano	95	33%
někdy ano, někdy ne	63	22%
spíše ne	15	5%
určitě ne	9	3%
nevím	14	5%
CELKEM	289	100%

Tab. č.7: Odpovědi získané položkou č. 8.

Graf č. 5: Odpovědi získané položkou č. 8.

U odpovědí respondentů na tuto položku týkající se extremismu jako celospolečenského problému odpovědělo „určitě ano“ nebo „spíše ano“ celkem 65% respondentů. Pouhých 8% respondentů nevidí extremismus jako společenský problém, 22% z nich nedokázalo

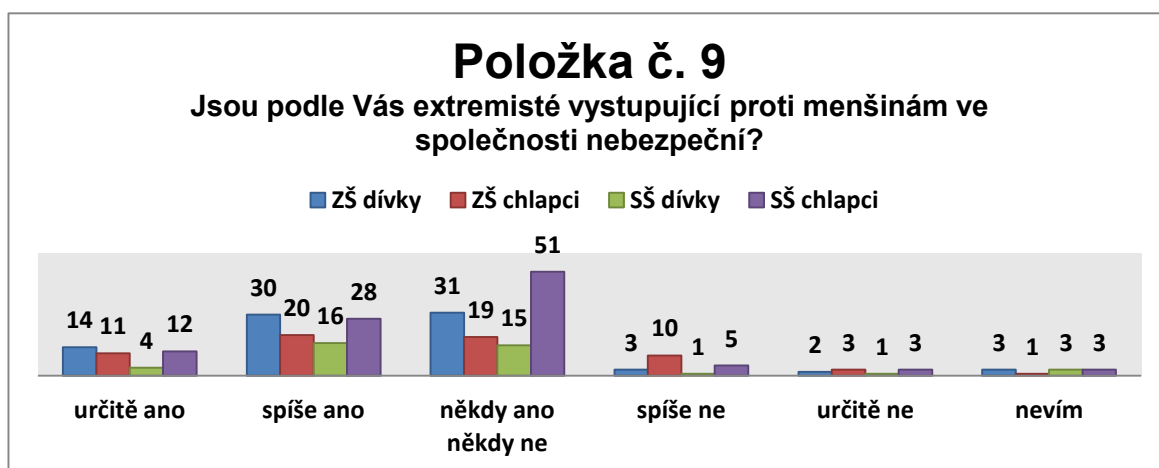
uvést vyhraněný názor, který by poukazoval na jejich postoj k extremismu jako společenskému problému. Zároveň se jeden z respondentů (chlapec) u své odpovědi „spíše ne“ rozepsal, že Romové jsou problém společnosti.

Položka č. 9: **Jsou podle Vás extremisté vystupující proti menšinám ve společnosti nebezpeční?**

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	41	14%
spíše ano	94	32%
někdy ano, někdy ne	116	40%
spíše ne	19	8%
určitě ne	9	3%
nevím	10	3%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 8: Odpovědi získané položkou č. 9.

Graf č. 6: Odpovědi získané položkou č. 9.

Účelem této otázky bylo zjistit, zda mládež považuje extremisty vystupující proti menšinám za nebezpečné pro společnost. Ze zjištěných dat vyplývá, že 11% respondentů, po sečtení odpovědí „spíše ne“ a „určitě ne“, nepovažuje takto jednající extremisty za ne-

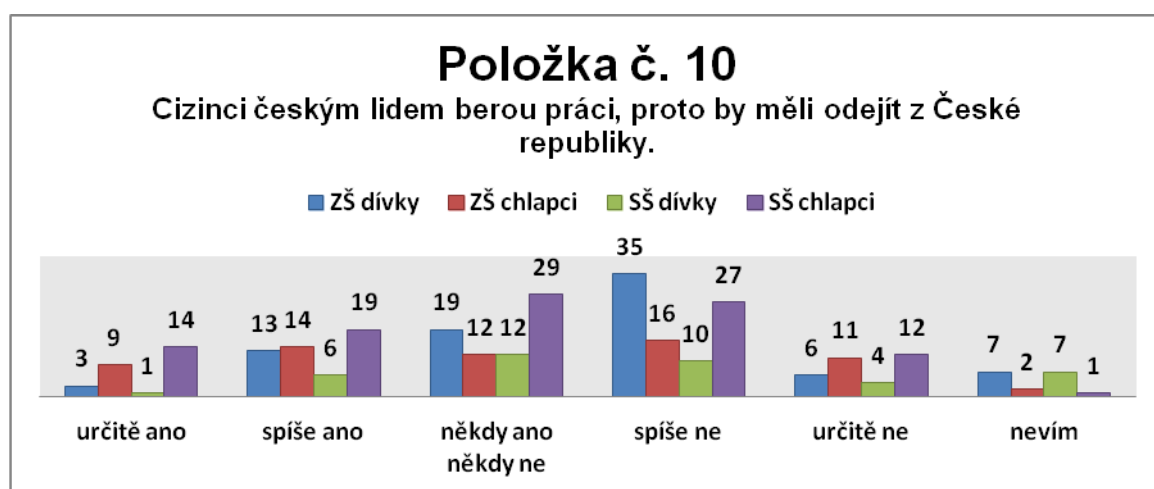
bezpečné. 40% dotazovaných dívek a chlapců uvedlo, že jsou extremisté nebezpeční jen „někdy“ a 46% z nich považuje takové jednání za „určitě“ nebo „spíše“ nebezpečné.

Položka č. 10: „Cizinci českým lidem berou práci, proto by měli odejít z České republiky.“

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	27	9%
spíše ano	52	18%
někdy ano, někdy ne	72	25%
spíše ne	88	31%
určitě ne	33	11%
nevím	17	6%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 9: Odpovědi získané položkou č. 10.

Graf č. 7: Odpovědi získané položkou č. 10.

U této položky můžeme vidět, že celkem 27% mládeže se přiklání k odpovědím „určitě ano“ nebo „spíše ano“ a dále 42% mládeže se přiklání k odpovědím „spíše ne“ a „určitě ne“. Zajímavé bude srovnání této položky s položkou č. 12, kde se dotazují výrokem „V české

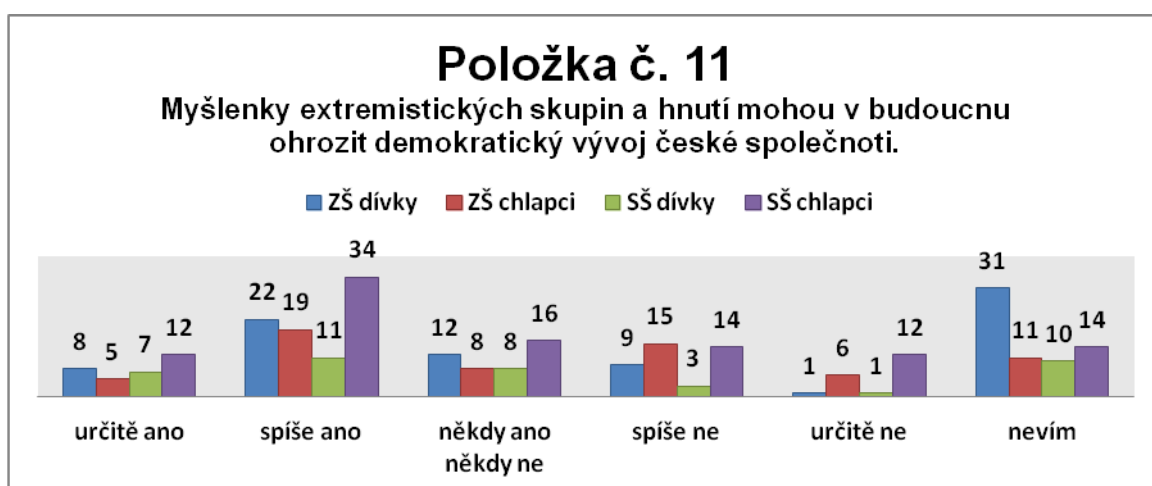
republiky by měli žít jen Češi“ na podobnou skutečnost, tedy jakého názoru jsou respondenti na přítomnost cizinců v České republice.

Položka č. 11: „Myšlenky extremistických skupin a hnutí mohou v budoucnu ohrozit demokratický vývoj české společnosti.“

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	32	11%
spíše ano	86	30%
někdy ano, někdy ne	44	15%
spíše ne	41	14%
určitě ne	20	7%
nevím	66	23%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 10: Odpovědi získané položkou č. 11.

Graf č. 8: Odpovědi získané položkou č. 11.

V porovnání s položkou č. 8 („Extremismus je vážný společenský problém, který je potřeba řešit“), kde 70% respondentů vidělo v extremismu vážný společenský problém, se kladně k danému výroku vyjádřilo pouze 41% mládeže. Oproti tomu vzrostl počet respon-

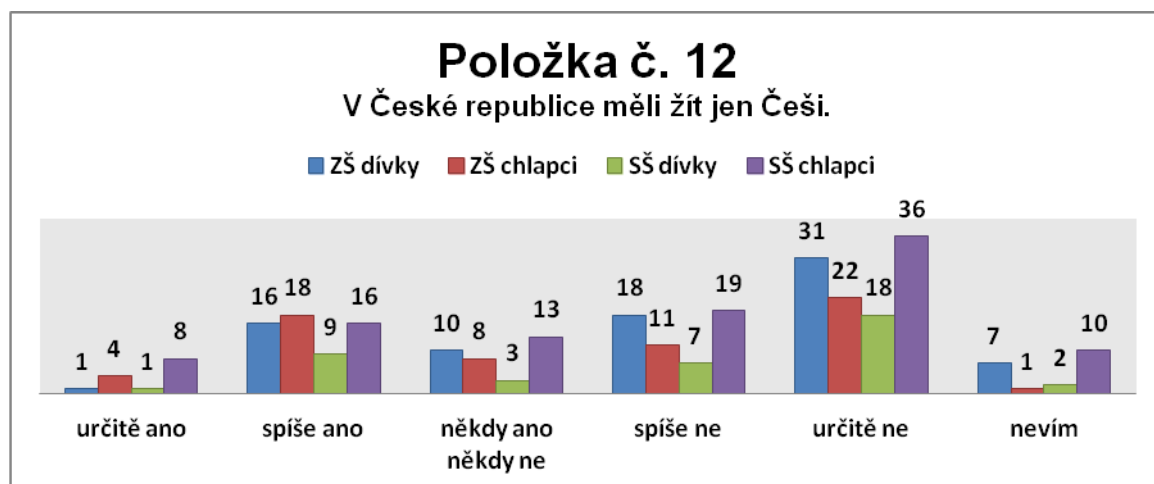
dentů odpovídajících „spíše ne“ a „určitě ne“, a to na celkem 21% dotázaných. Z toho můžeme dovodit, že i přes názor většiny mládeže, že extremismus je společenským problémem, tak oni sami jej buď nevidí jako hrozbu pro demokratický vývoj společnosti, nebo nemají vyhraněný názor, jak dokládá 23% odpovědí „nevím“.

Položka č. 12: „V České republice by měli žít jen Češi.“

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	14	5%
spíše ano	59	20%
někdy ano, někdy ne	34	12%
spíše ne	55	19%
určitě ne	107	37%
nevím	20	7%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 11: Odpovědi získané položkou č. 12.

Graf č. 9: Odpovědi získané položkou č. 12.

V porovnání s položkou č. 10 („Cizinci českým lidem berou práci, proto by měli odejít z České republiky.“) vzrostl počet respondentů, kterým by nevadila přítomnost jiných ná-

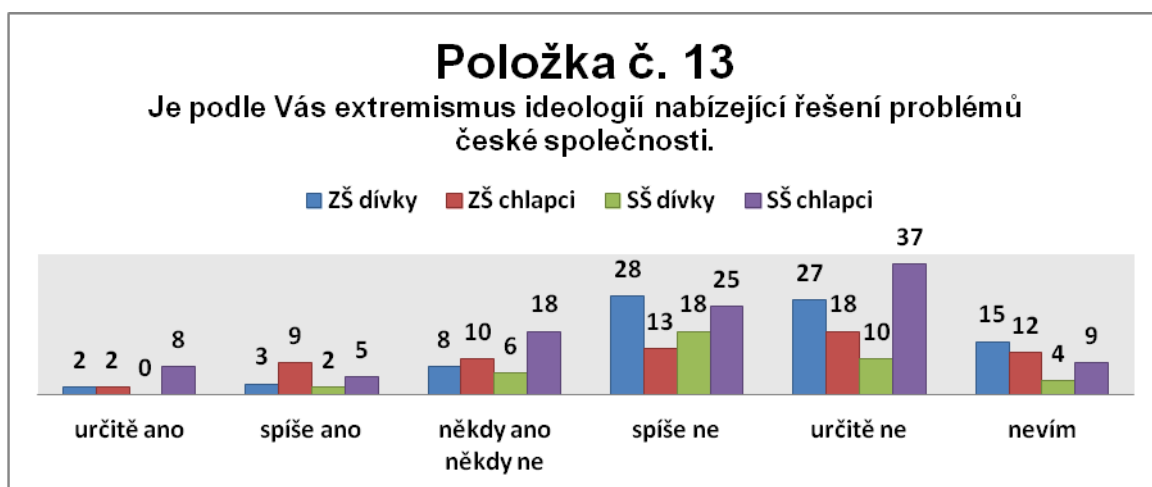
rodností (etnik) na území České republiky. Celkem 56% nesouhlasí s výrokem uvedeným v položce č. 12. Lze tedy obecně dovodit, že respondentům ani tak nevádí přítomnost jiných národů na území České republiky, jako to, že s ohledem na jejich přítomnost v zemi ubývá pracovních příležitostí pro ně samotné.

Položka č. 13: Je podle Vás extremismus ideologií nabízející řešení problémů české společnosti?

	absolutní četnost	relativní četnost (%)
určitě ano	12	4%
spíše ano	19	7%
někdy ano, někdy ne	42	15%
spíše ne	84	29%
určitě ne	92	31%
nevím	40	14%
CELKEM	289	100%

Tab. č. 12: Odpovědi získané položkou č. 13.

Graf č. 10: Odpovědi získané položkou č. 13.

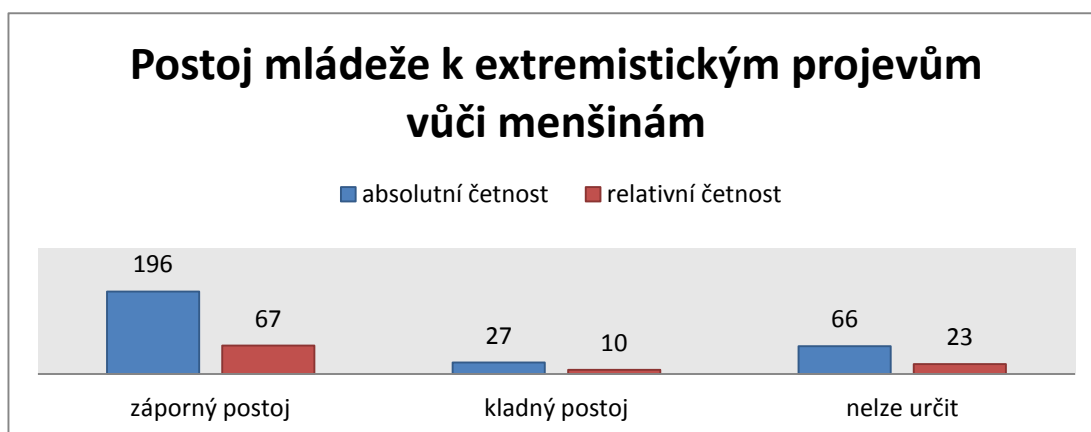

U této položky se respondenti celkem v 60% vyjádřili odpovědí „spíše ne“ nebo „určitě ne“. To je ve shodě s odpověďmi respondentů v položce č. 8, kde 70% respondentů označi-

lo extremismus za vážný společenský problém. Pouhých 11% respondentů uvedlo odpovědi „určitě ano“ nebo „spíše ano“. Můžeme tedy uvést, že nadpoloviční většina respondentů nesouhlasí s projevy extremismu a s jeho ideologií.

Dále jsem se při analýze zpracovaných dotazníků zaměřil na rozdíly v postojích respondentů. Obecně lze uvést, že obě pohlaví respondentů zaujímala jak kladné postoje k menšinám ve společnosti, tak i záporné. Stejně tak tomu bylo při rozdělení respondentů na základní a střední školy. Mezi respondenty se vyskytli i takoví, o kterých nebylo možné, s ohledem na jejich odpovědi v dotaznících, uvést, zdali mají kladný či záporný postoj k extremistickým projevům vůči menšinám ve společnosti.

Graf č. 11: Rozdíl v postojích mládeže k extremistickým projevům vůči menšinám.

Ze zjištěných hodnot vyplývá, že 67% všech respondentů má záporný postoj k extremistickým projevům vůči menšinám. Kladný postoj zaujalo 10% respondentů a u 23% respondentů nebylo možné stanovit, jakým směrem se přiklánějí ve svých názorech na zkoumanou problematiku.

V další kapitole výzkumu ověříme na základě stanovených hypotéz, zdali na postoje mládeže k extremismu má vliv jejich pohlaví, nebo škola, na které se vzdělávají.

3.7 Vyhodnocení hypotéz

K vyhodnocení hypotéz jsem použil test nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku.

Hypotéza č. 1:

1 H₀: Mezi mládeží vzdělávající se na základních školách a mládeží vzdělávající se na středních školách není v jejich postojích k extremismu rozdíl.

1 H_A: Mezi mládeží vzdělávající se na základních školách a mládeží vzdělávající se na středních školách je v jejich postojích k extremismu rozdíl.

Hypotézu jsem nejdříve ověřil na položce č. 13 (Je podle Vás extremismus ideologií nabízející řešení problémů české společnosti?). Před ověřením hypotézy jsem sečetl kladné odpovědi (určitě ano, spíše ano) a záporné odpovědi (určitě ne, spíše). Četnosti odpovědí „někdy ano, někdy ne“ a „nevím“ zůstaly nezměněny.

Vypočítaná hodnota χ^2 , která je „ukazatelem rozdílu mezi skutečností a vyslovenou nulovou hypotézou“ (Chráška, 2007, s. 78) se rovnala **5,750**. Stupeň volnosti f jsem na základě počtu řádků a sloupců kontingenční tabulky vypočítal jako **3**, tudíž při hladině významnosti **0,01** je kritická hodnota testového kritéria rovna **11,341**. Ze zjištěných hodnot tedy vyplývá, že je možné uvedenou nulovou hypotézu přijmout. Znamená to, že v postojích mládeže k extremismu není rozhodující, na které škole, základní či střední, se mládež vzdělává.

Níže graficky znázorním, z jakých absolutních četností bylo vycházeno při ověřování výše uvedené hypotézy.

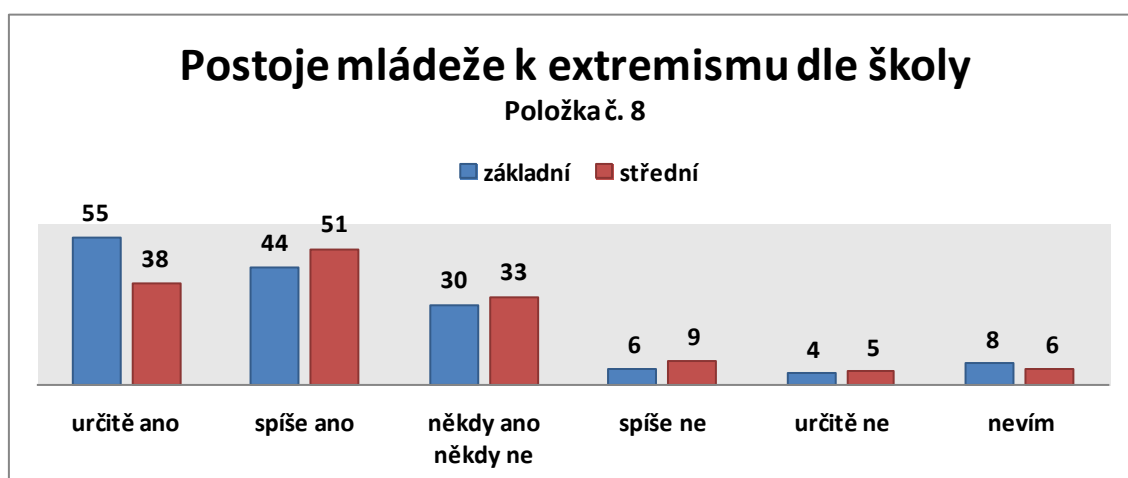
Graf č. 12: Postoje mládeže k extremismu dle školy (pol. č. 13).

Stejnou hypotézu jsem ověřil na položce č. 8 (Extremismus je vážný společenský problém, který je potřeba řešit.). Opět byly sečteny zvláště kladné a zvláště záporné odpovědi. Odpovědi „někdy ano, někdy ne“ a „nevím“ zůstaly nezměněny.

Vypočítaná hodnota χ^2 se rovnala **1,536**. Stupeň volnosti f byl vypočítán jako **3**. Při hladině významnosti **0,01** je kritická hodnota testového kritéria rovna **11,341**. Zjištěná hodnota dokládá, že můžeme nulovou hypotézu přijmout. Opakovaně bylo testem nezávislosti chí kvadrát pro kontingenční tabulku potvrzeno, že na postoje mládeže k extremismu nemá vliv škola, základní či střední, na které se mládež vzdělává. Dále uvádím četnosti, ze kterých bylo při výpočtu vycházeno.

Graf č. 13: Postoje mládeže k extremismu dle školy (pol. č. 8)

Hypotéza č. 2:

2 H₀: Mezi dívkami a chlapci není v jejich postojích k menšinám ve společnosti rozdíl.

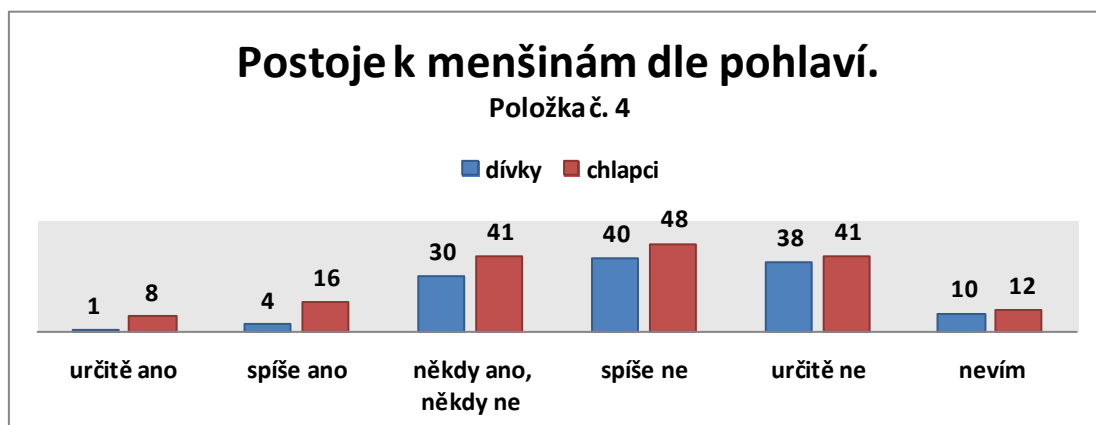
2 H_A: Mezi dívkami a chlapci je v jejich postojích k menšinám ve společnosti rozdíl.

Nejdříve jsem tuto hypotézu ověřil na položce č. 4 (Vadilo by Vám, kdybyste měli za spolužáka člena menšinové společnosti?). Před ověřením hypotézy jsem opět sečetl kladné odpovědi (určitě ano, spíše ano) a záporné odpovědi (určitě ne, spíše ne). Četnosti odpovědí „někdy ano, někdy ne“ a „nevím“ zůstaly nezměněny.

Již zmiňovaná hodnota χ^2 byla v tomto případě vypočítána na **8,896**. Stupeň volnosti f je stejný jako u předchozí ověřované hypotézy, tedy **3**. Při hladině významnosti **0,01** je kritická hodnota testového kritéria rovna **11,341**. Můžeme proto uvést, že pohlaví respondentů nemá významnou souvislost s postoji mládeže k menšinám ve společnosti. Uvedenou nulovou hodnotu na základě provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontin-

genční tabulku přijímáme. Níže jsou graficky znázorněny absolutní četnosti, ze kterých bylo vycházeno.

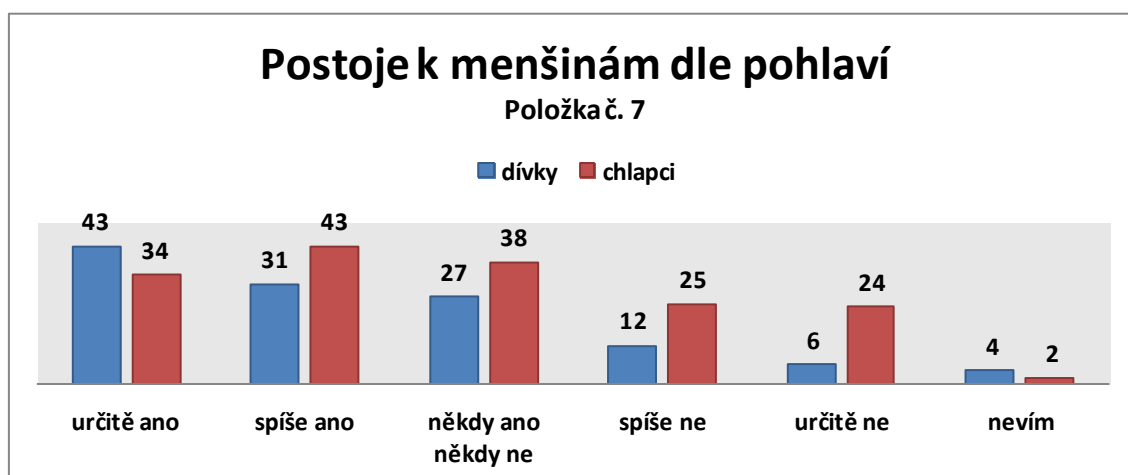
Graf. č. 14: Postoj k menšinám dle pohlaví (pol. č. 4).

Následně byla tato hypotéza ověřena na položce č. 7 (Každá menšina v České republice by měla žít podle vlastních tradic a zvyků). Obě kladné odpovědi a obě záporné odpovědi byly sečteny, ostatní dvě hodnoty zůstaly nezměněny.

Hodnota χ^2 byla v tomto případě vypočítána na **10,851**. Stupeň volnosti f je opětovně na hodnotě **3**. Při hladině významnosti **0,01** je kritická hodnota testového kritéria rovna **11,341**. I u této položky můžeme ve shodě s položkou č. 4 uvést, že pohlaví respondentů nemělo vliv na jejich postoje k menšinám ve společnosti. Uvedenou nulovou hodnotu na základě provedení testu nezávislosti chí-kvadrát pro kontingenční tabulku přijímáme. Níže jsou graficky znázorněny absolutní četnosti, ze kterých bylo vycházeno.

Graf. č. 15: Postoj k menšinám dle pohlaví (pol. č. 7).

3.8 Vyhodnocení výzkumných otázek

Objevují se v postojích mládeže sklony k extremistickým projevům?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku jsem vyhodnotil na základě všech odpovědí respondentů v dotazníku. Z výše uvedených údajů vyplynulo, že z celkových 289 respondentů má 10% k extremistickým projevům vůči menšinám kladný postoj. Jednalo se celkem o 27 respondentů. Naopak 67% z nich (196 respondentů) se k takovým projevům ve společnosti stavělo negativně. U zbylých 23% respondentů nebylo možné určit, jaké jsou jejich sklony k extremistickým projevům. V jejich postojích se objevovaly jak kladné názory na menšinovou společnost a ideologii extremismu, tak záporné.

Jaký názor mají dívky a chlapci ve školách na přítomnost spolužáků z menšinových skupin?

Tato otázka byla vyhodnocována na základě položky č. 4. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že v názorech na spolužáky z menšinových skupin se dívky i chlapci shodují. Z dívek pouze jedna uvedla, že by jí přítomnost takového spolužáka ve třídě „určitě vadila“. Plných 63% dívek se přiklání k odpovědím, které vyjadřovaly sympatie k menšinám. Ověřením hypotézy č. 2 jsme zjistili, že nelze hledat významnou souvislost mezi pohlavím respondentů a jejich postoji k menšinám. Uvedli jsme, že se chlapci i dívky na základních i středních školách ve svých postojích k menšinám shodují. Přesto musíme uvést, že mezi chlapci se vyskytlo 8 respondentů, kteří uvedli, že by jim určitě vadila přítomnost spolužáka pocházejícího z menšinové skupiny obyvatelstva. To je tedy 5% z celkového počtu 166 chlapců.

Považuje mládež extremismus za společensky nebezpečný?

Tato otázka byla vyhodnocována na základě položek č. 8 a 9. Ze získaných dat vyplývá, že 70% mládeže vidí extremismus jako vážný společenský problém. Opačného názoru bylo 22 respondentů, což je necelých 7%. Zbylých 23% respondentů se nedokázalo svým postojem přiklonit k pozitivní nebo negativní odpovědi. Zároveň 46% respondentů se ve svých odpovědích přiklání k názoru, že jsou extremisté vystupující proti menšinám ve společnosti nebezpeční, a dalších 40% uvedlo, že jsou extremisté nebezpeční jen někdy. Pouhých 10% mládeže nepovažuje extremisty za nebezpečné.

Je pro mládež ideologie extremistů přijatelná jako forma řešení sociokulturních problémů společnosti?

Tato otázka byla vyhodnocována ze získaných dat položkou č. 13. V souvislosti s předchozí odpovědí se dalo předpokládat, že na položenou výzkumnou otázku bude mládeží odpovězeno spíše negativně než pozitivně. Také tomu tak skutečně bylo. Celých 60% respondentů odpovědělo možnostmi „spíše ne“ nebo „určitě ne“. To značilo, že 175 respondentů z 289 nepovažuje ideologii extremismu za společensky přijatelnou formu řešení sociálních problémů. Pouhých 11% respondentů se přiklonilo k názoru, že lze společenské problémy řešit formou extremistických projevů.

4 DISKUSE

Praktickou část práce jsem zaměřil na postoje mládeže k extremistickým projevům vůči menšinám ve společnosti. Realizovaným výzkumem jsem zjistil, že 10% mládeže skutečně svými postoji a názory inklinuje k extremistickým projevům. Naopak u 67% z nich se dalo jednoznačně uvést, že s projevy takového extremismu na veřejnosti nesouhlasí a takové jednání odmítají. Zároveň lze uvést, že v postojích mládeže k extremismu nerozhoduje pohlaví ani stupeň školního vzdělávání. Pozitivním zjištěním v prováděném výzkumu bylo také to, že většina mladých lidí se přiklání k názoru, že je extremismus vážným společenským problémem. Pouhých 10% dívek a chlapců neshledávalo extremismus nebezpečným pro společnost.

Přesto, že jsme testy chí-kvadrát pro kontingenční tabulku opakovaně potvrdili, že mezi dívkami a chlapci v jejich postojích k menšinám není rozdíl, stojí za zmínku více radikální postoj chlapců, který dokládá podrobné grafické znázornění položek a získaných odpovědí. Zmíníme data získaná položkou č. 7, kde jsme se dívek a chlapců ptali na možnost menšin žít v české společnosti podle svých tradic a zvyků. Negativní postoj k této možnosti vyjádřilo 49 chlapců (29%). Dívek stejného názoru bylo pouhých 18 (14%). Můžeme tedy soudit, že jsou dívky, ve svých postojích k menšinám, více tolerantnější než chlapci. Takové zjištění jistě koresponduje s mými vlastními zkušenostmi z policejní praxe. Zároveň také potvrzuje zjištění Šiškové (1998), která obecně konstatuje, že chlapci mají více záporný postoj k menšinám než dívky.

Jak jsme již při vyhodnocení získaných dat také uvedli, u položky č. 8, která prezentovala extremismus jako vážný společenský problém, se jeden z chlapců do dotazníku ke své odpovědi „spíše ne“ rozepsal, že „Romové jsou problém společnosti“. Je otázkou, zda li on sám je ovlivněn vlastní zkušeností získanou v průběhu života, nebo zda jde o předsudek získaný vlivem prostředí, ve kterém vyrůstá. Za pozitivní lze brát u této položky fakt, že pouhých 8% respondentů nevnímalo extremismus jako vážný společenský problém.

Potěšujícím zjištěním je nízké procento mládeže, které svými postoji inklinuje k extremistickým projevům. Tito mladí lidé svými názory vykazují velkou míru tolerance. Pro pedagogickou praxi je též důležité vědět, že se ve školních třídách vyskytuje nemalé procento žáků, kteří k extremistickým projevům inklinují nebo jejichž postoj není zcela vyhraněný. Právě na tyto dvě skupiny žáků by se měla nejvíce soustředit edukační činnost

pedagogů při realizaci multikulturní výchovy na školách. Přičemž právě z poznatků o jejich sympatiích či antipatiích žáků by měla jejich činnost vycházet.

Předpokládám, že již samotné vyplňování dotazníků přispělo u respondentů k tomu, že se sami či v kolektivu třídy zamysleli nad problematikou extremismu v České republice a nad soužitím většinové společnosti s menšinou.

Za přínosné a přitom nepříliš náročné bych považoval přednášky na školách o problematice extremismu a soužití s menšinou společností. Dále bych doporučoval častější diskuzi na toto téma, otevřeně mluvit s žáky na školách o této problematice, racionálními argumenty vyvracet žákům jejich extremistické postoje a názory, uvědomovat žáky o nebezpečí vyplývajícím z extremistických ideologií. V rámci multikulturní výchovy využívat učebnic, které jsou svým obsahem pro žáky zajímavé, a dále provádět s pedagogickými pracovníky školení na toto téma v takovém rozsahu, aby oni sami si byli jisti svou argumentací k extremistickým projevům u svých žáků.

ZÁVĚR

Svou bakalářskou práci jsem nazval „Extremismus v Česku a sklony mládeže k extremistickým projevům“. Podrobněji jsem se chtěl zabývat problematikou extremismu na území České republiky, chtěl jsem popsat jeho různé druhy a specifika zájmů extremistických skupin. Dále bylo mým cílem zabývat se inklinací mládeže k extremistickým projevům, především s ohledem na otevřenost České republiky jiným zemím v polistopadové éře naší země. Proto jsem praktickou část své práce více zaměřil na etnický extremismus, který je silnou hrozbou pro všechny multikulturní země světa.

Při psaní bakalářské práce jsem vycházel z odborné literatury, internetových zdrojů a také z mých vlastních zkušeností získaných při vyšetřování trestné činnosti páchané mládeží. Tematikou extremismu se zabývá více autorů, kteří se v popisu jednotlivých ideologií levicových i pravicových extremistů shodují. Díky nim jsem si prohloubil své znalosti a také úroveň informovanosti v této problematice.

V praktické části práce byly zjištěny konkrétní informace o sklonech mládeže k extremistickým projevům, k myšlenkám potlačujícím práva menšin v České republice. Zjištěná data vypovídala o odlišných postojích mládeže a o potřebě multikulturní výchovy na základních i středních školách v České republice.

Věřím, že se veřejnost v budoucnu díky kvalitní edukační činnosti na základních a středních školách bude s projevy extremismu setkávat méně, než tomu bylo v minulých letech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BROŽ, Miroslav, et al. 2009. Hrozby neonacismu příležitosti demokracie. Praha: Asi-milovaní. ISBN 978-80-254-7147-0.
2. DANICS, Štefan a Tomáš KAMÍN, 2008. Extremismus, rasismus a antisemitismus. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. ISBN 978-80-7251-286-7.
3. DEMJANČUK, Nikolaj a Lucia DROTÁROVÁ, 2005. Vzdělání a extremismus. Praha 1: Epoque. ISBN 80-86328-83-X.
4. GAVORA, Peter, 2000. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
5. GIDDENS, Anthony, 1999. Sociologie. Praha:Argo. ISBN 80-7203-124-4.
6. HAYESOVÁ, Nicky, 1998. Základy sociální psychologie. Praha:Portál. ISBN 80-7178-763-9.
7. HRADEČNÁ, Marie a kol., 1998. Vybrané pojmy sociální pedagogiky. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-015-7.
8. CHARVÁT, Jan, 2007. Současný politický extremismus a radikalismus. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-098-6.
9. CHMELÍK, Jan, 2001. Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty. Praha: Linde. ISBN 80-7201-265-7.
10. CHRÁSKA, Miroslav, 2007. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1369-4.
11. KALAMÁR, Štěpán a kol., 2011. Extremismus I. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze. ISBN 978-80-7251-355-0.
12. KOHOUTEK, Rudolf, 2002. Základy užití psychologie. Brno: Cerm. ISBN 80-214-2203-3.
13. KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
14. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. Člověk- prostředí- výchova. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

15. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC, 2004. Cesty pedagogického výzkumu. Brno: Paido. ISBN 80-7315-078-6.
16. MAREŠ, Miroslav, Ivo SVOBODA a Eduard STEHLÍK, 2011. Extremismus jako bezpečnostní hrozba. Praha: Ministerstvo obrany České republiky. ISBN 978-80-7278-568-1.
17. MAREŠ, Miroslav, 2003. Pravicový extremismus a radikalismus ČR. Blansko: Barrister & Principal. ISBN 80-86598-45-4.
18. MAREŠ, Miroslav, 2005. Terorismus v ČR. Brno: Centrum strategických studií. ISBN 80-903333-8-9.
19. MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ, 2003. Mládež a delikvence. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.
20. NAKONEČNÝ, Milan, 1993. Základy psychologie osobnosti. Praha: Management press. ISBN 80-85603-34-9.
21. PRŮCHA, Jan, 2011. Multikulturní výchova. 2. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.
22. SMOLÍK, Josef, 2010. Subkultury mládeže uvedení do problematiky. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2907-7.
23. ŠIŠKOVÁ, Tatjana, 1998. Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha: Portál. ISBN 80-7178-285-8.
24. VODÁČKOVÁ, Daniela a kol., 2002. Krizová intervence. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9.

Internetové zdroje

25. MVCR.cz, 2010 [online]. Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2010 a vyhodnocení koncepce boje proti extremismu pro rok 2010 a ke koncepci boje proti extremismu pro rok 2011 [cit. 27. 01. 2013]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
26. MVCR.cz, 2011 [online]. Zpráva o extremismu a projevech rasismu a xenofobie na území České republiky v roce 2011, vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a koncepce boje proti extremismu pro rok 2012 [cit. 19. 11.

2012]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AFA	Antifašistická akce
ANTIFA	Antifašistická akce
apod.	a podobně
ČR	Česká republika
DS	Dělnická strana
DSSS	Dělnická strana sociální spravedlnosti
KMČ	Komunistická mládež Československa
NO	Národní odpor
pol.	položka
resp.	respektive
s.	strana
SPŠS	střední průmyslová škola strojní
SŠ	střední škola
tzv.	tak zvaně
ZŠ	základní škola
%	procento

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů	54
Tabulka č. 2 Jsem žákem (žákyní)	54
Tabulka č. 3 Odpovědi získané položkou č. 4	55
Tabulka č. 4 Odpovědi získané položkou č. 5	56
Tabulka č. 5 Odpovědi získané položkou č. 6	57
Tabulka č. 6 Odpovědi získané položkou č. 7	58
Tabulka č. 7 Odpovědi získané položkou č. 8	59
Tabulka č. 8 Odpovědi získané položkou č. 9	60
Tabulka č. 9 Odpovědi získané položkou č. 10	61
Tabulka č. 10 Odpovědi získané položkou č. 11	62
Tabulka č. 11 Odpovědi získané položkou č. 12	63
Tabulka č. 12 Odpovědi získané položkou č. 13	64

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Odpovědi získané položkou č. 4.....	55
Graf č. 2 Odpovědi získané položkou č. 5.....	56
Graf č. 3 Odpovědi získané položkou č. 6.....	57
Graf č. 4 Odpovědi získané položkou č. 7.....	58
Graf č. 5 Odpovědi získané položkou č. 8.....	59
Graf č. 6 Odpovědi získané položkou č. 9.....	60
Graf č. 7 Odpovědi získané položkou č. 10.....	61
Graf č. 8 Odpovědi získané položkou č. 11.....	62
Graf č. 9 Odpovědi získané položkou č. 12.....	63
Graf č. 10 Odpovědi získané položkou č. 13.....	64
Graf č. 11 Rozdíl v postojích mládeže k extremistickým projevům vůči menšinám.....	65
Graf č. 12 Postoje mládeže k extremismu dle školy (pol. č. 13).....	66
Graf č. 13 Postoje mládeže k extremismu dle školy (pol. č. 8).....	67
Graf č. 14 Postoje k menšinám dle pohlaví (pol. č. 4).....	68
Graf č. 15 Postoje k menšinám dle pohlaví (pol. č. 7).....	68

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Vyplněný dotazník

PII: Symboly extremistických hnutí v ČR

PŘÍLOHA P I: VYPLNĚNÝ DOTAZNÍK

DOTAZNÍK

Žákyně a žáci,

chtěl bych vás požádat o vyplnění tohoto anonymního dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma „Extremismus v Česku a sklony mládeže k extremistickým projevům“. Budu vám všem velmi vděčný, pokud k vyplňování dotazníku přistoupíte zodpovědně a vaše postoje, které uvedete, budou pravdivé. Dotazník je určen pro žáky základních a středních škol.

Výzkumná data budou získána pomocí jednotlivých položek dotazníku. V položkách jsou uvedeny jak otázky, tak i výroky spojené se zkoumanou problematikou. Pod jednotlivými položkami jsou uvedeny možnosti odpovědí. Tu, která je vašemu myšlení a názorům nejbližší, zakroužkujte. V případě, že se zmýlíte, kroužek přeškrtněte křížkem a zakroužkujte správnou odpověď.

Za vyplnění dotazníku Vám předem děkuji.

Mojmír Dančák, DiS. v.r.

Extremismus- projev nesnášenlivosti vůči jednotlivci nebo menšinovým sociokulturním skupinám společnosti

Menšina- každá skupina obyvatel určité země, která se odlišuje od ostatních občanů etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi a obvykle se i sama jako skupina chápe

1) Jsem....

- a) dívka b) chlapec

2) Uveďte, kolik je Vám let.

15

3) Jsem žákem (žákyní)...

- a) základní školy b) střední školy

4) Vadilo by Vám, kdybyste měli za spolužáka člena menšinové společnosti?

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

5) Mají extremisté právo svobodně vyjadřovat svou ideologii, která směřuje proti menšinám ve společnosti?

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
 d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

6) Mají cizinci právo vlastnit stavební či zemědělskou půdu na území České republiky?

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

7) „Každá menšina v České republice by měla mít možnost žít podle vlastních tradic a zvyků.“

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

8) „Extremismus je vážný společenský problém, který je potřeba řešit.“

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

9) Jsou podle Vás extremisté vystupující proti menšinám ve společnosti nebezpeční?

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

10) „Cizinci českým lidem berou práci, proto by měli odejít z České republiky.“

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
 d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

11) „Myšlenky extremistických skupin a hnutí mohou v budoucnu ohrozit demokratický vývoj české společnosti.“

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

12) „V České republice by měli žít jen Češi.“

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

13) Je podle Vás extremismus ideologií nabízející řešení problémů české společnosti?

- a) určitě ano b) spíše ano c) někdy ano, někdy ne
 d) spíše ne e) určitě ne f) nevím

To byla poslední položka dotazníku. Ještě jednou děkuji za Vaše odpovědi.

Mojmír Dančák, DiS.

PŘÍLOHA PII: SYMBOLY EXTREMISTICKÝCH Hnutí V ČR

jeden ze symbolů Anti-Antifa

častý symbol Blood & Honour

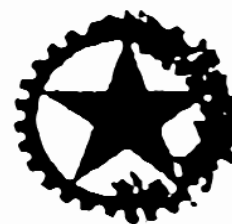
Ku Klux Klan, kříž s kapkou krve

Dělnická strana

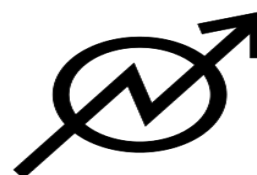
Komunistický svaz mládeže

anarchistická federace

Antifašistická akce

symbol squattingu